

KOSKE
KESKI-SUOMEN
SOSIAALIALAN
OSAAMISKESKUS

KANNATUSYHDISTYS RY:N
TOIMINTAKERTOMUS

KOSKEN VUOSI 2021

Julkaisija

Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus

Osoite:

Matarankatu 4
40100 Jyväskylä

koskeverkko.fi

Painopaikka
Jyväskylä 2022

SISÄLLYS

1	KOSKEN STRATEGISTEN PAINOPISTEIDEN TOTEUTUMINEN VUONNA 2021	3
1.1	Vuoden 2021 toimintaympäristön keskeiset ja uudet asiat	4
1.2	Sote-uudistuksen eteneminen sisältötyönä ja lainsäädäntöhankkeena	5
1.3	Sosiaalialan työelämätarpeiden, koulutuksen ja osaamisen kokonaisuus	6
1.4	Valmistautuminen uuteen toimintaympäristöön – TKKI-konsepti	6
1.5	Kosken 20-vuotisjuhlavuoden suunnittelu ja toteutus	7
2	KOSKEN ARVOT JA PERUSTEHTÄVÄ	7
3	HALLINTO, HENKILÖSTÖ JA TALOUS	8
3.1	Kosken kannatusyhdistys ry	8
3.2	Henkilöstö ja osaamisen kehittäminen	9
3.3	Kosken talous	10
4	VIESTINTÄ	12
5	KOSKEN PERUSTOIMINTA	14
5.1	Sosiaalihuollon asiantuntemuksen turvaaminen	14
5.2	Kosken työryhmät, työkokoukset ja verkostot	14
5.2.1	Työryhmät	15
5.2.2	Työkokoukset	16
5.2.3	Verkostotyö	17
6	KOSKEN PALVELUTOIMINTA	18
6.1	Sosiaaliasiamies	18
6.2	Lastensuojelun erityissosiaalityöntekijä	18
6.3	Konsultoiva varhaiserityisopettaja	19
6.4	Lastensuojelun moniammatillinen asiantuntijaryhmä	20
6.5	Koulutus ja konsultointi	21
6.6	Selvitystyöt	22
7	KEHITTÄMIS- JA HANKETOIMINTA	22
7.1	Kansa-koulu III – Sosiaalialan kirjaamisosaamisen vahvistaminen digitaalisesti	22
7.2	Keski-Suomen sosiaalihuollon tiedonhallinnan asiantuntijatyö	23

7.3	Kokemukset näkyviksi – Yhteisöllisen asumisen hyvät käytännöt ja solmukohtat	24
7.4	Lastensuojelun työparimalli	25
7.5	LUMO – Lastensuojelun uudistaminen moniammatillisesti	26
7.6	Meijän Mieli	28
7.7	Paikka Auki II	31
7.8	Palvelupolut kuntoon PAKU	31
7.9	Rahapeliongelman hoidon ja tuen kehittämisen alueellinen tuki	32
7.10	Romaniasiain sosiaali- ja terveydenhuollon osaamiskeskus ROMKE	33
7.11	TASOS – Taloudellinen toimintakyky ja sosiaalinen osallisuus	33
7.12	Sosiaalityön valtion tutkimusrahoitushankkeet	34
7.13	Keski-Suomen hyvinvoinnin osaamiskeskittymä KEHO	35
7.14	Hankekumppanuudet	36
7.15	Valmistelussa olleet hankkeet	37
LIITTEET		40
	LIITE 1. Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen kannatusyhdistys ry:n jäsenet joulukuussa 2021	40
	LIITE 2. Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen kannatusyhdistys ry:n hallitus vuosille 2021–2023	41
	LIITE 3. Kosken henkilöstö vuonna 2021	42
	LIITE 4. Kosken talous vuonna 2021	43
	LIITE 5. Kosken verkostotyö vuonna 2021	44
	LIITE 6. Kosken julkaisutoiminta vuonna 2021	47

1 KOSKEN STRATEGISTEN PAINOPISTEIDEN TOTEUTUMINEN VUONNA 2021

Kun vuoden 2021 toimintasuunnitelmaa työstettiin, meillä oli kaksi keskeistä toimintaa vaikuttavaa teemaa: toisaalta maailmanlaajuinen covid 19-pandemia oli muuttanut työtapojamme ja toimintamahdollisuuksiamme radikaalisti, toisaalta sote-uudistus oli jälleen kerran tulossa päätösvaiheeseen. Tällä kertaa sen toteutumismahdollisuudet olivat hyvät: niin monelta kulta se oli jo testattu, toisaalta – aina se oli saatu kaatumaan.

Toimintamme oli siirtynyt maaliskuusta 2020 lähtien pääasiassa etäyhteyksillä järjestetyksi. Siirtymä uuteen työmalliin onnistui meiltä melko helposti, koska olimme jo ennen pandemiaa tarjonneet etäosallistumisen mahdollisuutta työkokouksiimme ja muihin tilaisuuksiimme. Koska meille ei esitetty valtionosuusleikkauksia vuodelle 2021, meidän ei tarvinnut käyttää voimavaroja niiden torjumiseen, vaan saatoimme paneutua uusien työmuotojen, hankkeiden ja yhteisten tutkimushakujen edistämiseen, jota vaativa sosiaalihuollon tilanne edellytti.

Kuva 1. Toimintasuunnitelmastamme tuli vaativa ja monipuolinen

1.1 Vuoden 2021 toimintaympäristön keskeiset ja uudet asiat

Sote-uudistuksen lainsäädäntö oli toimintasuunnitelmaa kirjoitettaessa jälleen kerran vuonna 2021 etenemässä eduskuntakäsittelyyn. Hallitus antoi sote- ja hyvinvointialuelainsäädäntöpaketin eduskunnalle 8.12.2020. Tällä kertaa sote-uudistus eteni vidoin maaliin! Sote-lainsäädäntö astui voimaan 1.7.2021. Tuosta päivästä lähtien on Keski-Suomenkin hyvinvointialueella tehty työtä uuden toiminta- ja hallintorakenteen toteuttamiseksi. Tämän kokonaisuuden seuraaminen ja käsitteleminen yhdessä sosiaalihuollon eri intressipiirien kanssa on vaikuttanut vuoden 2021 toimintaan erittäin suuresti.

Sote-lainsäädäntöuudistuksen rinnalla menossa olevat sisältöhankkeet sekä Koskessa että maakunnassa ovat keskeisiä muutosvälineitä sosiaalihuollon uudistamisessa. Osallistuimme niiden toteutukseen yhdessä yhteistyökumppaneidemme kanssa. Yksi merkittävimmistä kumppaneista oli valtakunnallinen STM:n ja THL:n koordinoima Sosiaalihuollon kehittämisohjelma. Osallistuimme mm. sen pilotti II:een, alueellisiin toteutuksiin ja valtakunnalliseen työpajaan. Tästä saimme myös ideoita Keski-Suomen sosiaalihuollon kehittämisohjelmahakuun.

Vuoden 2021 näkymä oli, että korona-aikaan opittuja uusia käytäntöjä tulee jatkaa ja edelleen kehittää, jotta koko maakunnan ammattilaiset ja asukkaat pääsevät mahdollisimman hyvin mukaan alan työskentelyyn. Koska lähi-työskentelyä ja kohtaamisia ei voitu järjestää, jouduimme edelleen kehittämään uuden teknologian osaamistamme. Koskesta valmistui mm. ensimmäinen animaatio (LUMO-hankkeen käyttöön systemisestä tuotteesta), Instagram -kanavan laajamittaista hyödyntämistä (Meijän mieli -hanke), Instagramin hyödyntämistä työstä kerrottaessa (Lastensuojelun erityissosiaalityöntekijä) tai henkilötarinoita (mm. Arin tarina/Meijän mieli) Lisäksi valmistimme suuren huomion saaneen ”Sosiaalihuolto haltuun” kampanjan aluevaalien alla. Se sisälsi vaali-illan, tekstitetyn YouTube-videon ja somekampanjan.¹

Vuodelle 2021 suunniteltu muutto sairaalanmäelle muiden sote-TKKI-toimijoiden kanssa samoihin tiloihin (ns. Casa Salutis-konsepti) ei toteutunut Koskesta riippumattomista syistä. Sen sijaan TKKI-työskentely ensin osana Keski-Suomen sote-rakennehanketta ja sitten osana väliaikaishallin-

¹ Sosiaalihuolto haltuun -tilaisuuden tallenteet [Kosken Youtube-kanavalla](#), [Sosiaalihuolto haltuun -infoillan esitysdiat \(pdf\)](#), tilaisuuden [tiedote \(14.12.2021\)](#)

toa (VATE) lähti käyntiin yhteistyössä sairaanhoitopiirin perusterveydenhuollon yksikön, erikoissairaanhoidon TKK-yksikön, Jyväskylän yliopiston ja hanketoimijoiden (kuntaedustus) kanssa. Lisäksi yhteistyö KEHO:n, Keski-Suomen hyvinvoinnin osaamiskeskittymän kanssa, jatkui vilkkaana.

Toimintaympäristömme muuttuessa yhä teknologisemmaksi, joudumme pohtimaan sopivatko julkilausutut arvomme tähän aikaan. Olisiko arvomme syytä muuttaa? Pitäisikö niistä keskustella enemmän ja toteutuivatko ne vuoden 2021 toiminnassa? Omat arvomme **avoimuus, luotettavuus ja yhdenvertaisuus** – näkyvätkö ne jokapäiväisessä työskentelyssämme?

1.2 Sote-uudistuksen eteneminen sisältötyönä ja lainsäädäntöhankkeena

Olimme mukana toteuttamassa sote-uudistuksen sisältöä yhteistyössä laajan verkoston kanssa. Erityisinä painopisteinä olivat sosiaalihuollon tiedonhallinta (Kansa-Koulu III, Aster-yhteistyö ja Kanta-siirto), Lasten ja perheiden palvelut (Lastensuojelun työparimalli ja LUMO), positiivisen mielenterveyden edistäminen (Meijän mieli), aikuissosiaalityö (TASOS ja Sosiaalihuollon kehittämisohjelma) ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistäminen (rakenteellinen sosiaalityö/SAM). Meillä oli säännölliset yhteistyötapaamiset mm. Tulevaisuuden sote-keskushankkeen, Perusterveydenhuollon yksikön ja Kosken kesken.

Teimme suuren pohjatyön yhdessä Kosken työkokousten ja -ryhmien (vammainen, aikuissosiaalityön ja lastensuojelutyöryhmät sekä sosiaaliohjaus sote-keskuksessa työkokous) kanssa Tulevaisuuden sote-keskushankkeen täydennyshakuun. Tätä työtä tehtiin lähes koko vuosi 2021 ja syksyllä 2021 kokonaisuus kirjattiin Keski-Suomen sosiaalihuollon kehittämissuunnitelmaan ja lapset, nuoret ja perheet kokonaisuuksien alle. Hanke sai hakemansa rahoituksen!

Keskisenä teemana nousi esiin, miten sosiaalihuollon palvelut ovat yhdenvertaisesti, ennalta ehkäisevästi, matalalla kynnyksellä ja laadukkaasti maakunnan asukkaiden saatavissa. Lisäksi erityisesti huolehdittiin siitä, että kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevat henkilöt, jotka usein tarvitsevat monialaisia palveluita saavat ne joustavasti yhdestä paikasta tai omatyöntekijän tuella. Tätä varten tarvitaan sekä palveluohjausta (PAKU-hankkeen opit), sosiaalista kuntoutusta että sosiaaliturvan ja palveluiden yhteensovittamista.

1.3 Sosiaalialan työelämätarpeiden, koulutuksen ja osaamisen kokonaisuus

Kosken koordinoimana toimi koko vuoden 2021 koulutusyhteistyöryhmä, jossa oli edustus Gradiasta, JAMK:sta ja Jyväskylän yliopistoasta. Jäsenet olivat myös Kosken hallituksen jäseniä. Työryhmä kävi edelleen läpi sosiaalialan koulutuskokonaisuutta ja alan työvoimatarpeita maakunnassa. Työryhmä tiivisti yhteistyötä EduFuturan kanssa ja loppuvuoden kaikki kokoukset järjestettiin siten, että EduFuturan johtokolmikko (trioli) oli mukana kokouksissa. Näin saatiin sosiaalialan tunnettuutta ja näkyvyyttä kaikissa oppilaitoksissa huomattavasti nykyistä paremmin esiin.

Kokouksissa oli mukana myös EduFuturan sote-strategian tekijä Jaana Mäkelä, jolla sosiaalihuollon kokonaisuus on vieras. Toivomme näin, että hänkin saa asiasta paremman käsityksen. Vuoden mittaan sosiaalialan rooli sekä työvoiman saatavuuskampanjoinnissa, jota edistivät kansanedustajatapaaminen sekä sote-seminaari (13.9.2021) että sosiaalialan näkyvyys EduFuturassa etenivät huomattavasti.

1.4 Valmistautuminen uuteen toimintaympäristöön – TKKI-konsepti

Kuten edellä todettiin, vuoden 2020 aikana KEHO:n piirissä virinnyt ajatus vanhan keskussairaalan uusimpien osien F1 ja F2 osittaisesta käyttömahdollisuudesta TKKI-toimintaan (ns. Casa Salutis-konsepti) ei toteutunut. Sen sijaan tulevan hyvinvointialueen TKKI-toiminnan suunnittelu käynnistyi. Koske osallistui sosiaalialan TKI-osaamisen edustajana työryhmään ensin osana Keski-Suomen sote-rakennehanketta ja sittemmin väliaikaishallinnon työskentelyä.

Vuoden 2021 mittaan sosiaalityön VTR-hankkeet pääsivät käyntiin. Koske oli aktiivisesti mukana Jyväskylän yliopiston kanssa Monitoimijainen rakenteellisen sosiaalityön toimintamalli tulevaisuuden sosiaali- ja terveystalveissa (MoRa) -hankkeessa ja Aikuissosiaalityön menetelmien vaikuttavuus (AIKUMETOD) -hankkeessa sekä sosiaalialan osaamiskeskusten yhteisessä Lastensuojelu lapsen etuna? – Lapsen hyvinvoinnin arviointi lastensuojelussa ja sen rajapinnoilla, jota hallinnoi Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus Socca. Nämä ensimmäiset VTR-hankkeet ovat luoneet pohjaa tutkimusperustaisen sosiaalihuollon rakentamiselle. Kun VTR-rahoitus vakiintuu ja se kytetään liittämään jouhevasti käytännön kehittämistyöhön, päästään pitkäjänteiseen vaikuttavuuden ja laadun parantamiseen alallamme.

Jo pitkään työn alla ollut Osaamis- ja tukikeskustyöskentely eteni vuoden aikana Keski- ja Itä-Suomen alueella, kun saimme vaatimattoman OT-hankerahoituksen myötä hankekoordinaattorin, joka työskenteli alueella. Tärkeimpinä saavutuksina oli alueen OT-konseptin edistäminen konsultatiomallien, hybridilaitosmallin ja järjestöyhteistyön osalta. Lisäksi saatiin tehtyä jatkohankesuunnitelma, jolla turvataan kahdeksi vuodeksi työn jatkuminen ja Keski-Suomeen oma OT-työntekijä. Mainittakoon, että Koskessa vuosia kehitetty ja hiottu lastensuojelun moniammatillisen asiantuntijaryhmän työskentely on otettu OT-tasoisien työn malliksi!

1.5 Kosken 20-vuotisjuhlavuoden suunnittelu ja toteutus

Kosken juhlavuoden toteutusta ei vuonna 2021 aloitettu, vaan jatkettiin suunnittelua niin kuin ajatuksen olikin, mikäli koronaepidemia jatkuu. Tärkein vuoden 2021 päätöksistä oli, että Kosken ulkoinen ilme uudistetaan. Uudistustyö lähti liikkeelle kesällä ja se päätettiin toteuttaa omin voimin, sillä Kosken viestintäassistentilla on osaaminen toteutukseen. Uudistettavana on Kosken brändi, logo ja värimaailma jotain tuttua säilyttäen. Tästä päätettiin syksyn 2021 strategiatyöpajassa. Brändi, logo ja kotisivut julkaistaan vuoden 2022 alkupuolella.

2 KOSKEN ARVOT JA PERUSTEHTÄVÄ

Kosken toiminta perustuu **avoimuuteen, luotettavuuteen ja yhdenvertaisuuteen**. Pyrimme elämään todeksi ja edistämään näitä arvoja kaikessa toiminnassamme – niin omassa perustyössämme, palvelutoiminnassamme, hanketyössämme kuin yhteiskunnallisessa vaikuttamistyössämme.

Avoimuudella tarkoitamme sitä, että:

- Toimintamme ja keskustelufoorumimme ovat avoimia kaikille sosiaalialan ammattilaisille ja muille toimijoille.
- Kokoamamme, tuottamamme ja välittämämme tieto on kaikkien saatavilla ja siten hyödynnettävissä ja parannettavissa.
- Olemme avoimia uusille ideoille ja ajatuksille ja kuuntelemme muita ihmisiä, organisaatioita ja yhteisöjä.

Luotettavuus tarkoittaa sitä, että:

- Teemme sen, mitä lupamme ja teemme sen niin hyvin kuin osaamme.
- Kosken jakama ja välittämä tieto on pätevää ja luotettavaa.

Yhdenvertaisuutta toteutamme Kosken työssä:

- Rohkaisemalla alan ammattilaisia, asiakkaita ja järjestötoimijoita osallistumaan ja tuomaan esille ajatuksia koulutustaustasta, ammatti- tai organisaatioasemasta riippumatta. Kohtelemme kaikkia alan toimijoita yhtä arvokkaina.
- Siten, että toimintamme tähtää yhteiskunnallisen eriarvoisuuden vähentämiseen ja kaikkien kansalaisten tasa-arvon edistämiseen.

Arvojen pohjalta kiteytetty Kosken perustehtävä:

Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus on maakunnallinen, vaikiintunut, joustava ja arvostettu sosiaalialan kehittämisyhteisö ammattilaisille ja muille toimijoille.

3 HALLINTO, HENKILÖSTÖ JA TALOUS

3.1 Kosken kannatusyhdistys ry

Koskea hallinnoi Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen kannatusyhdistys ry. Yhdistyksellä oli 48 jäsentä joulukuussa 2021. Jäsenmäärä kasvoi vuoden aikana yhdellä Keski-Suomen näkövammaiset ry:n liittyttyä yhdistyksen jäseneksi. Luettelo yhdistyksen jäsenistä on toimintakertomuksen liitteenä (LIITE 1).

Vuosikokouksessa valittiin kannatusyhdistykselle uusi hallitus kaudelle 2021–2023, jonka puheenjohtajaksi valittiin Päivi Kalilainen ja varapuheenjohtajaksi Marjo Kuronen. Hallituksen kokoonpano liitteenä (LIITE 2).

Kosken hallitus kokoontui vuoden aikana seitsemän (7) kertaa. Esittelijänä toimi Kosken johtaja ja sihteerinä erikoissuunnittelija. Lisäksi pidettiin hallituksen ja Kosken työntekijöiden yhteinen strategiapäivä 13.10.2021, jossa arvioitiin Kosken toimintaa, evästettiin Kosken uutta visuaalista ilmettä, pohdittiin sosiaalihuollon kehittämistä sote-uudistuksessa sekä sosiaalihuollon TKI-toimintaa hyvinvointialueen suunnittelussa.

Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen kannatusyhdistys ei ole antanut lähipiirille avustuksia ja muita osittain tai kokonaan vastikkeettomia taloudellisia etuja. Yhdistyksellä ei myöskään ole lähipiirin kanssa tilinpäätöksessä esitettyjen maksettujen korvausten lisäksi muita taloudellisia toimia.

3.2 Henkilöstö ja osaamisen kehittäminen

Kosken kehittäjäyhteisön muodostivat Kosken palkkaamat työntekijät ja Kosken tiloissa työskentelevä Chydenius-instituutin hanketyöntekijä (LIITE 3) sekä samoissa tiloissa työskentelevät järjestötoimijat, mm. Keski-Suomen vammaispalvelusäätiö, Sininauhaliitto, Nyyti ry ja Sovatek.

Korona-ajasta huolimatta Koskessa oli harjoittelussa useita sosiaalityön yliopisto-, sosionomi- ja kuntoutuksenohjaaja AMK -opiskelijoita. Koskella on hyvä maine opiskelijoiden keskuudessa haluttuna harjoittelupaikkana. Tänäkin vuonna pystyimme ottamaan lähes kaikki Koskesta kiinnostuneet opiskelijat harjoitteluun erilaisin opiskelijoiden ja Kosken tavoitteita tukevin järjestelyin – myös etäohjauksella. Lisäksi Koskessa oli työkokeilijoita.

Vuoden aikana Koskessa alkoi kaksi uutta hanketta, joihin palkattiin uudet työntekijät. Vuoden 2021 lopussa Koskessa työskenteli 11 henkilöä.

Marja Heikkilän ilmoitettua toiveestaan jäädä eläkkeelle, toteutettiin loppuvuonna uuden johtajan haku ja valinta. Tehtävään valittiin YTL Sointu Möller, joka aloittaa tehtävässään helmikuun 2022 alussa.

Kaikki työhyvinvoinnin ja työyhteisön toiminnan ylläpitoon liittyvät toimitasuunnitelmaan kirjatut asiat toteutuivat:

- Työyhteisökokouksia järjestettiin koronan vuoksi lisääntyneen etätyöskentelyn vuoksi säännöllisesti parin viikon välein kesälomakaudet pois lukien. Lisäksi järjestettiin vapaamuotoisia iltapäiväkahveja tukemaan työyhteisön yhteenkuuluvuutta ja ajatustenvaihtoa.
- Kosken työntekijöiden kanssa käytiin vuosittaiset kehityskeskustelut. Niiden yhteydessä kerättyä tilastotietoa työhyvinvoinnista ja sen muutoksista seurattiin vuoden aikana. Vastausten perusteella työntekijöiden työhyvinvointi on hyvällä tasolla.
- Työntekijöillä oli mahdollisuus työnohjaukseen ja sitä käytettiin.
- Työhyvinvointia tuettiin järjestämällä kesä- ja joulukuussa työyhteisölle tilaisuuksia kulttuurin, liikunnan ja yhdessä tekemisen parissa.
- Uusien työntekijöiden, opiskelijoiden ja työkokeilijoiden perehdyttäminen oli edelleen ensiarvoisen tärkeää, etenkin, kun osa harjoitteleista toteutettiin pääosin etätyönä.
- Etätyön tekemisestä sovittiin tarkemmin työntekijöiden kanssa.

Työntekijät osallistuivat koulutussuunnitelman mukaisiin sekä muihin osaamista kehittäviin koulutuksiin. Tilaisuudet järjestettiin pääasiassa etätahtumina.

- Sosiaalialan asiantuntijapäivät 9.–10.3., Kosken väkeä
- Sote ATK-päivät 25.–26.5. webinaari, Sivi Talvensola
- Sosiaalialan osaamiskeskuspäivät 25.–26.8., koko Kosken väki
- Voikukkia-vertaistukiryhmänohjaaja koulutus 1.–2.9. ja 29.–30.9., Katja Salminen-Lahtinen
- Lastensuojelupäivät 5.–6.10. Jyväskylä/Teams, Katja Salminen-Lahtinen
- Sosiaali- ja terveystalitiikan päivät 26.–27.10., Kosken väkeä

Henkilöstö osallistui lisäksi muiden toimijoiden järjestämiin viestintäosaamista sekä etätilaisuuksien fasilitointiosaamista vahvistaviin tilaisuuksiin.

Koske jatkoi työntekijöidensä kouluttautumisen tukemista: ammatilliseen erikoistumiskoulutukseen liittyvät lähipäivät sisällytettiin oman osaamisen kehittämisen koulutussuunnitelmaan samoin kuin muut pidempikestoiset, opintopisteitä kerryttävät ammatilliset koulutukset.

3.3 Kosken talous

Keski-Suomen Sosiaalialan osaamiskeskukselle kertyi tilikaudella 2021 toimintatuottoja yhteensä 507 316 euroa, mikä oli noin 36 % edellisvuotta (372 940 eur) enemmän ja jokseenkin v. 2019 toteumatasolla (506 215 eur). Budjetoidusta tuottotavoitteesta jäätin kuitenkin n. 13 %. Varsinaisten toimintatuottojen lisäksi STM:n perusrahoitusta tuloutettiin 144 064 euroa. (LIITE 4)

STM-yleisavustuksen lisäksi toiminnan rahoitus koostui kirjanpidollisesti 16 (17 v. 2020) eri seurantakohteen tuotoista. Yleisavustuksen lisäksi kohteet jakaantuivat edellisvuosien tavoin palvelu-, koulutus- ja konsultointi- sekä hanketoimintaan. Näiden rahoitusosuudet jakaantuivat vuosina 2017–2021 seuraavasti:

	2021	2020	2019	2018	2017
YLEISAVUSTUKSET	144 064	146 755	142 221	144 862	144 969
YLEISTOIMINTA	3 800	1 667	3 559	14 729	14 465
PALVELU-, KOULUTUS- JA KONSULTOINTI	139 461	221 376	168 111	161 995	245 891
PROJEKTITOIMINTA	364 057	149 898	263 406	173 979	180 489
YHTEENSÄ	651 381	519 695	577 297	495 565	585 815
Muutos 2017-2021	11,2 %				

Toiminnan luonteen mukaisesti henkilöstömenot muodostivat suurimman kulukokonaisuuden ollen 81 % kokonaismenoista. Palkka- ja sosiaalimaksuja kertyi 526 000 euroa, missä volyymikaskua mukaillen 29 % lisäys edellisvuoteen. Palkkatilastoinnin mukaan bruttotyöpäiviä kertyi 2494 (2101), mikä tarkoittaa n. 9,9 henkilötyövuotta (8,0).

Toimitilavuokria maksettiin 51 117 euroa, mikä vastasi edellisvuoden kertymää. Muita toimintamenoja kertyi lähes tarkalleen edellisvuoden verran 69 823 euroa (+66 eur). Keskeinen selitys on alle 3. vuoden kalusto- ja laitehankintojen väheneminen n. 10 000 eurolla. Kokonaismenoja kertyi 647 219 euroa (+22 %). Tuottovähennystä mukaillen kokonaiskuluissa tuli budjettisäästöä 11 %.

Yhdistyksen keskimääräinen maksuvalmius oli erinomaisen vahva 30 pv. minimikassavaateen ylittyessä noin 5-kertaisesti. Tämä johtui lähes yksinomaan hanke-ennakoiden tuloutuksista, joita oli tilikauden päättyessä 124 000 euroa. Likvidit varat ja saamiset (392 000) olivat kuitenkin 1,6-kertaiset velkoihin (240 000) nähden, mitä voi pitää erinomaisena. Tilikaudella ei toteutettu pitkäaikaisia investointeja. Taseen loppusumma päättyi 392 843 euroon. Oman pääoman osuus taseen loppusummasta heikkeni hieman, mutta oli edelleen yleishyödylliselle toimijalle erinomainen 38,7 %.

Kosken elinkeinotoimintaa koskevan veropäätöksen mukaan tuloveroa kirjattiin tilinpäätöksen siirtovelkaan 4 018 euroa, mikä palautuu yhteiskunnan käyttöön tulevan veropäätöksen maksuohjelman mukaisesti. Verojaksotus huomioiden osaamiskeskuksen kokonaistulos oli nollatavoitteen mukainen (+85 eur).

Kokonaisuudessaan voitaneen todeta, että Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus selviytyi toisesta poikkeuksellisesta toimintavuodesta taloudellisesti varsin hyvin. Yhdistyksen vakavaraisuus ja maksuvalmius pysyivät vahvana ja nollatavoitetulos saavutettiin. Hanke-ennakoiden määrä tilikauden päättyessä oli kuitenkin poikkeuksellisen suuri, mikä lienee poikkeusajan toimintamuutosten seurausta. Tulevia hankepäätöksiä ajatellen ennakkovelkakertymää on syytä seurata. Lyhyellä aikavälillä se ei kuitenkaan aiheuttane maksuvalmiusongelmia.

Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen taloushallinnon palvelut tuotetaan ostopalveluna Sovatek-säätiön kautta. Tilintarkastajayhteisönä toimi vuosikokouksen valitsema KPMG oy.

4 VIESTINTÄ

Kosken viestinnän tavoitteena oli ulkoisen viestinnän saavuttavuus ja vaikuttavuus, työyhteisön tiedonkulun varmistaminen ja hyvän hengen ylläpito etätyön aikakaudella sekä rohkeat kokeilut digitalisoituvassa maailmassa. Viestinnällä varmistetaan Kosken arvojen – avoimuuden, luotettavuuden ja yhdenvertaisuuden – toteutuminen ja sosiaalialan sekä osaamiskeskustyön tunnettuuden ja näkyvyyden edistäminen.

- Kosken viestinnästä on pääsääntöisesti vastannut ja kehittänyt viestinnän suunnittelija. Vuodelle 2021 saadun Paikka Auki -rahoituksen ja sillä palkatun viestintä- ja toimistoassistentin myötä Kosken viestintää ja sen vaikuttavuutta on voitu nostaa uudelle tasolle. Hankkeet ovat vastanneet omasta viestinnästään.
- Tärkeimpiä viestintäkanavia olivat eri verkostoille lähetettävä *sähköposti* sekä *sähköinen uutiskirje*. Uutiskirjeitä on lähetetty säännöllisesti kuukausittain.
- *Kosken kotisivuilla* on uutisointeinen, artikkeleinen ja tapahtumakalentereinen on suuri merkitys tiedottamisen kannalta. Kotisivuilla on myös ajantasainen tieto osaamiskeskuksen ja hankkeiden toiminnasta.
- Kosken *Facebook*-sivulla ja *Twitter*-tilillä on jaettu linkkejä kotisivuilla ilmestyneihin artikkeleihin ja uutisiin, sekä uutisoitu osaamiskeskuksen toiminnasta ja arjesta. Muiden toimijoiden viestintää ja alan ajankohtaisia aiheita seurataan sosiaalisen median kanavissa aktiivisesti ja tietoa niistä jaetaan eteenpäin. Facebook on käytössä Palvelupolut kuntoon- ja Meijän Mieli -hankkeilla. Lisäksi Meijän mieli -hankkeella on käytössä *Instagram* -tili.
- Yleistyneen etätyön myötä *Microsoft Teams* -ohjelma muuttui tärkeäksi yhteydenpitokanavaksi sekä tapaamisten alustaksi. Suurin osa palaverista ja tilaisuuksista järjestettiin vuoden aikana etäyhteyksien avulla. Myös hybridimuotoisia tilaisuuksia ja koulutuksia kokeiltiin koronarajoitusten niin salliessa, esimerkiksi Meijän Mieli -hankkeen livekaverikoulutukset ja Kuka ottaa kopin ikääntyneiden asumisesta? -webinaari. Käytössä oli myös *Zoom*-etäkokousohjelmisto, joka on mahdollistanut tilaisuuksien järjestämisen tarvittaessa eri alustoilla.
- Kosken *Youtube-kanavalle* ladattiin videotallenteita eri tilaisuuksista jälkikäteen katsottavaksi. Lisäksi Kosken 10-vuotisjuhliin tehty Koske X -video siirrettiin Kosken omalle kanavalle ja tekstitettiin.

- *Arctic Connect* -videoneuvotteluohjelmistosopimus irtisanottiin tarpeettomana.
- Sähköinen arkisto, *Arkki*, tiedostojen pitkäaikaistallennuksen alustana
- Palvelutoiminnoissa käytössä olivat seuraavat digitaaliset, tietoturvalliset asiointikanavat:
 - Master-ryhmän, lastensuojelun erityissosiaalityöntekijän ja sosiaaliasiamiehen asiakaskäytössä laiteriippumaton videoneuvotteluyhteys *TrueConnector*
 - Master-ryhmien tapaamisissa on käytetty *Microsoft Teams* -ohjelmaa ja yhteyksien toimivuuden varmistajana on paikalla ollut IT-tukihenkilö.
 - Samoilla palvelutoiminnoilla tietoturvallinen sähköpostiyhteys *Turvaposti*
 - Sosiaaliasiamiehen tietoturvalliset asiointipalvelun käyttö *Suomi.fi*-portaalin kautta jatkuu
- Meijän Mieli -hankkeessa hyödynnettiin *Discord*-ohjelmistoa vapaaehtoisten tavoittamiseksi.
- Kosken työntekijät ovat vuoden aikana ennakkoluulottomasti tutustuneet ja ottaneet käyttöön erilaisia osallistavia ohjelmia ja työskentelyalustoja etätyön tueksi, kuten *Google Jamboard*, *Mentimeter*, *Trello*, *Padlet*, *Mural* ja *Hovospace*. Tietoa hyvistä käytännöistä on jaettu verkostoissa eteenpäin ja tukea eri ohjelmistojen käyttöön on saatu työyhteisöstä.
- Viestintäassistentilla on ollut käytössä *Adobe Creative Cloud* -ohjelmisto, jolla on tuotettu laadukasta visuaalista sisältöä. Lisäksi *Canva*-sivusto on ollut työyhteisön ahkerassa käytössä.
- Työntekijöiden kannanottoja ja haastatteluja julkaistiin sekä printtimediaoissa että radioissa ja televisiossa.
- Aluevaalien lähestyessä järjestettiin kaksi tilaisuutta sosiaalialan tunnettuuden lisäämiseksi ja sosiaalialan kysymysten näkyvyyden edistämiseksi. Marraskuussa järjestetty Sosiaalihuolto sotessa -tilaisuus kohdennettiin median edustajille. Joulukuussa järjestettiin Sosiaalihuolto haltuun -tilaisuus aluevaaliehdokkaille, jossa tuotiin esiin sosiaalihuollon merkitystä maakunnan asukkaille ja sosiaalipalvelujen tilannetta Keski-Suomessa. Tilaisuudessa oli paikalla useiden eri

puolueiden ehdokkaita, ja sen aiheet herättivät vilkasta keskustelua. Jälkimmäisen tilaisuuden tallenteet ovat katsottavissa Kosken YouTube-kanavalla.

- Työyhteisön yhteydenpitoa on tiivistetty ja hyvää henkeä pidetty yllä parin viikon välein järjestettävillä työyhteisöpalavereilla ja yhteisen *WhatsApp*-ryhmän avulla etätyöaikana.

Vuoden 2021 julkaisutoiminta

Toimintavuoden aikana valmistui kaksi Kosken raportteja -sarjan julkaisua, yksi Harjoitteluraportteja-julkaisu sekä kolme muuta selvitystä (LIITE 5).

5 KOSKEN PERUSTOIMINTA

Osaamiskeskusten perustoiminnan valtionrahoitus pysyi entisellä tasolla, 3 miljoonassa eurossa. Perustoiminnan rahoitus jäi edelleen tasolle, joka ei ole riittävä suhteessa osaamiskeskusten lakisääteisiin tehtäviin ja sote-uudistuksen tavoitteisiin sosiaalialan rakenteen ja toiminnan uudistamiseen.

5.1 Sosiaalihuollon asiantuntemuksen turvaaminen

Kosken tärkein sosiaalipoliittinen vaikuttamistehtävä on **pitää esillä väestön tarpeita vastaavaa sosiaalialan asiantuntemusta, alan ammattilaisia, heidän osaamistaan sekä sen kehittämisen tärkeyttä ja sosiaalisen hyvinvoinnin merkitystä ja edellytyksiä.**

Tähän pyrittiin erityisesti sote-uudistuksen valmistelutyössä, johon osallistuimme aktiivisesti Kosken kaikella perus-, palvelu- ja hanketoiminnalla, sekä muussa palvelujen parantamiseen tähtäävässä työssä, mm. Keski-Suomen hyvinvoinnin osaamiskeskittymä KEHOn toiminnassa sosiaalisen hyvinvoinnin vahvistamiseksi. Sosiaalialan koulutuksen kehittämisessä yhteistyötä tehtiin etenkin sosiaalialan näkyvyyden parissa.

5.2 Kosken työryhmät, työkokoukset ja verkostot

Koske jatkoi maakunnan ammattilaisille ja muille kiinnostuneille avoimien foorumien koordinoitua. Kosken työryhmissä ja työkokouksissa keskityttiin eri sisältöalueiden ajankohtaisten asioiden pohtimiseen sekä yhteiseen kehittämiseen ja ne toimivat osana maakunta- ja sote-uudistuksen kehittämistyötä.

Koronakevään myötä tehty digiloikka työryhmissä jatkui koko vuoden. Osa tapaamisista voitiin järjestää lähikokouksina tai hybriditilaisuuksina koronatilanteen helpottuessa.

5.2.1 Työryhmät

1. Keski-Suomen sosiaalihuollon koulutusyhteistyöryhmä

- Työryhmässä koottiin yhteistä näkymää maakunnan sosiaalialan koulutuksen nykytilasta eri oppilaitoksissa sekä edistettiin sosiaalialan näkyvyyttä EduFutura-toiminnassa

2. Keski-Suomen vammaispalvelutyöryhmä

- Työryhmä osallistui Keski-Suomen sote-uudistusta tukevaan työhön ja mm. valmisteli Tulevaisuuden sote-keskus-hankkeen täydennyshakuun vammaispalvelujen kehittämisosion
- Työryhmä kokoontui kaksi kertaa keväällä ja kaksi kertaa syksyllä.
- Vammaispalvelujen päätöksentekijöiden maakunnallista etäkonsulttioryhmätoimintaa ei suunnitelmista huolimatta jatkettu ajanpuutteen vuoksi.

3. Keski-Suomen lastensuojelutyöryhmä

- Työryhmä on avoin kaikille lastensuojelun kentässä toimiville eri sektoreiden toimijoille ja lastensuojelun kehittämisestä kiinnostuneille. Ryhmä käsittelee lastensuojelutyöhön ja palveluiden kehittämiseen liittyviä ajankohtaisia asioita sekä valtakunnallisia uudistuksia mm. lainsäädäntöön liittyen. Työryhmä kokoontui tuttuun tapaan neljä kertaa vuoden aikana.

4. Keski-Suomen sosiaalihuollon tiedonhallinnan yhteistyöfoorumi

- Sosiaalihuollon tiedonhallinnan, Kanta-asioiden sekä dokumentointiin ja kirjaamisosaamisen kehittämisen maakunnalliseen tukeen keskittynyt maakunnallinen foorumi kuntatoimijoille järjestettiin 6 kertaa vuoden aikana.
- Toteutus tehtiin yhteistyössä Keski-Suomen sote-uudistuksen, Keski-Suomen sairaanhoitopiirin, Aster APTJ:n ja Kosken koordinoima
- Lisäksi maakunnan sosiaalihuollon kirjaamisasiantuntijoille suunnattuja vertaiskeskustelutapaamisia järjestettiin syksyn aikana kolme kertaa.

5. Aikuissosiaalityön työryhmä

- Työryhmä jatkoi toimintaansa TASOS-hankkeen koordinoimana Kosken työntekijöiden tuella. Työryhmä tuki Keski-Suomen sote-uudistusta ja sen kautta välitettiin ajankohtaista tietoa käytäntöjen kehittämistyöstä koko maakuntaan.

6. KEHO Lapset, nuoret ja perheet -teemaryhmä

- Koske koordinoi yhteistyössä Jyväskylän yliopiston ja LIKES:n kanssa työryhmää, jonka tarkoituksena on edistää erilaisilla toiminoilla lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia. Työryhmän työskentelytavaksi muodostettiin yhteiskehittämisen verkostoiltapäivät, joita järjestettiin vuoden aikana kolme. Teemoina olivat mielenhyvinvointi, vanhempien tuki sekä osallisuus.

7. Keski-Suomen kohtaamispaikat -verkosto

- Avoin yhteistyöverkosto kaikille Keski-Suomessa kohtaamispaikkoja ylläpitäville yhteisöille ja tahoille. Koordinoinnista vastaa kehittäjäryhmä, jossa mukana ovat KOSKE, Keski-Suomen Yhteisöjen Tuki (KYT) ry:n KYT-järjestöpalvelut, Kansalaistoiminnan keskus Matara sekä Jyväskylän kaupungin osallisuus- ja vapaaehtoistoiminnan palvelut.
- Verkostotapaamisia järjestettiin etäyhteyksien avulla kolme vuoden aikana. Tapaamisten teemoina olivat nuoret ja nuorten kohtaamispaikat, maakunnalliset osallisuuden ja järjestöyhteistyön mallit sekä rahapelihaitat ja niiden puheeksi ottaminen. Loppuvuodesta toteutettiin kysely verkoston jäsenille kohtaamispaikkaverkostoon liittyvistä odotuksista ja toiveista. Kyselyn tuloksista keskustellaan vuoden 2022 ensimmäisessä verkostotapaamisessa.

5.2.2 Työkokoukset

Koske järjesti vuoden 2021 aikana seuraavat maakunnalliset työkokoukset:

1. Kuraattorien työkokous

- Järjestettiin 6.9. iltapäivän etätapaamisena teemalla ”Sote uudistuu, toiminta uudistuu”. Ohjelma suunniteltiin yhteistyössä kuraattorien ja Keski-Suomen sote-uudistuksen kanssa.

2. Lastensuojelun johtavien viranhaltijoiden työkokous

- Työkokouksen koordinoivastuu siirtyi Koskelta kunnille.

3. Sosiaaliohjaus sote-keskuksissa

- Työkokous järjestettiin ensimmäisen kerran alkusyksystä sosiaaliohjaajien toiveesta. Työkokouksessa on keskusteltu ja jaettu tietoa ajankohtaisista asioista sekä tuotettu tietoa hankesuunnitelmien, rahoitushakemusten ja hyvinvointialueen valmistelevan toimielimen työskentelyn pohjaksi sekä ideoitu kokeiluja integraation toteutumiseksi uusissa sote-keskuksissa. Työkokous järjestettiin vuoden aikana kolme kertaa.

4. Master-toiminnan työkokoukset asiantuntijoiden työkokous

- **Master-asiantuntijoiden työkokous** järjestettiin 15.3.21 Masterin asiantuntijapankin asiantuntijoille. Työkokouksessa käytiin keskustelua ryhmän toiminnasta harjoittelijan, koordinaattorin ja asiantuntijoiden esille nostamien kehittämissuhteiden kautta. Työkokouksessa vieraili Tarja Saharinen OT-hankkeesta esittelemässä Ot-hanketta, koska pohdinnassa oli, voisiko Masteria mallintaa OT-keskus toimintaan tai Master-ryhmän ympärille koota OT-tason moniammatillista tukea enemmän.
- **Master-työkokous kuntien lastensuojelun johtaville viranhaltijoille** järjestettiin 15.6.21. Työkokouksessa käytiin keskustelua ryhmän toiminnasta harjoittelijan, koordinaattorin ja Master asiantuntijoiden työkokouksessaan esille nostamien kehittämissuhteiden kautta sekä esiteltiin OT-hanketta ja Masterin mahdollista mallintamista OT-tason konsultointikanavaksi.

Toimintasuunnitelmasta poiketen koolle ei kutsuttu vammaispalvelujen päätoimintekijöiden eikä varhaiskasvatusjohtajien ja tutkijoiden työkokousta. Varhaiskasvatuksen asiantuntijoille suunnattuja tilaisuuksia kuitenkin järjestettiin yhteistyössä Haukkalan säätiön kanssa ja niistä viestittiin maakunnan varhaiskasvatuksen ammattilaisille Kosken toimesta.

5.2.3 Verkostotyö

Koske toimii linkkinä sosiaalialan valtakunnallisen ja alueellisen kehittämistoiminnan välillä ja kokoaa alueellisia verkostoja tarpeen mukaan koolle. Verkostotyö on tärkeä osa Kosken toimintaa. Keskeisimmät verkostot on koottu liitteeseen (LIITE 5).

6 KOSKEN PALVELUTOIMINTA

Kosken palvelutoimintaan sisältyi sosiaaliasiamiestoiminta, lastensuojelun erityissosiaalityöntekijä, konsultoiva varhaiserityisopettaja, lastensuojelun moniammatillinen asiantuntijaryhmä, koulutus ja konsultointi sekä erilaiset selvitystyöt.

6.1 Sosiaaliasiamies

Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksessa on työskennellyt sosiaaliasiamies vuodesta 2004 alkaen. Toiminta laajeni vaiheittain maakunnan jokaiseen kuntaan. Sosiaaliasiamies neuvoo ja tiedottaa sekä pyrkii vaikuttamaan sosiaalipalvelujen kehittämiseen ja sitä kautta alueensa asukkaiden hyvinvointiin. Hän toimii asiakkaan oikeuksien edistämiseksi ja toteuttamiseksi sekä seuraa asiakkaiden oikeuksien ja aseman kehitystä kunnassa ja antaa siitä selvityksen vuosittain kunnanhallituksille.

Sosiaalihuollon asiakkailta ja heidän edustajiltaan kertyi edellisvuotta enemmän sosiaalipalveluja koskevia tietotarpeita ja palautteita. Myös pyyntöjä tulla tueksi asiakassuunnitelmatilanteisiin ja viranomaistapaamisiin tuli paljon ja etäyhteyksien ansiosta osallistuminen oli mahdollista aiempaa useammin. Yhteistyö jatkui ohjaus-, lupa- ja valvontaviranomaisten samoin kuin julkisten ja yksityisten sosiaalihuollon palveluntuottajien, järjestöjen, oppilaitosten ja sosiaalialan kehittämishankkeiden kanssa.

Lakisääteinen vuosittainen sosiaaliasiamiehen selvitys julkaistiin sähköisenä ja se toimitettiin kunnanhallituksille, perusturvalautakuntiin, tarkastuslautakuntiin, Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirastoon, Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriöön ja Valviraan. Selvityksestä lähetettiin tiedote viestimille. Palvelujen tilaa ja kehittämistarpeita käsiteltiin kuntien luottamuselimissä ja Kosken koordinoimissa sosiaalihuollon ammattilaisten työkokouksissa ja työryhmissä. Palautetta hyödynnettiin myös koulutusten ja kehittämishankkeiden suunnittelussa ja toteutuksessa.

STM asetti Asiakkaan ja potilaan itsemääräämisoikeutta vahvistavan seurantaryhmän ensimmäiselle toimikaudelle 1.9.2021–31.12.2023. Sosiaalialan osaamiskeskusten edustajaksi ryhmään nimettiin sosiaaliasiamies Eija Hieka.

6.2 Lastensuojelun erityissosiaalityöntekijä

Lastensuojelun erityissosiaalityöntekijän 16. toimintavuonna palvelua tarjottiin Keski-Suomen maakunnan kunnille sekä muille toimijoille Lastensuoje-

lun työparimalli -hankeen alla (ks.7.4). Palvelu oli näin ollen kunnille maksutonta. Lastensuojelun erityissosiaalityöntekijänä toimi Katja Salminen-Lahtinen. Lastensuojelun erityissosiaalityöntekijän palveluna tarjottiin edelleen mm. konsultaatiota, mentorointia, perehdytystä lastensuojelutyöhön, työparityöskentelyä, asiakirjayhteenvedojen laadintaa sekä koulutusta lastensuojeluasioissa kuntien lastensuojelun ja sosiaalihuoltolain mukaisten asiakkuuksien kanssa toimiville sosiaalityöntekijöille ja heidän tiimeilleen.

Toinen työn osa-alue, kuntiin tarjottavien palveluiden lisäksi, lastensuojelun erityissosiaalityöntekijällä oli Lastensuojelun työparimalli-hankkeen myötä osallistuminen Tulevaisuuden sote-keskus hankkeen kehittämistyöhön (ks 7.4.) kuten tulevan hyvinvointialueen lastensuojelutyön valmistelutyöhön. Myös Lumon kehittäjäsosiaalityöntekijän kanssa tehtiin tiivistä yhteistyötä mm. systeemisen työotteen juurruttamisen parissa. Lastensuojelun erityissosiaalityöntekijä jatkoi myös lasten mielenterveystyön psykoedukatiivisen työskentelyn syventävän koulutuksen kehittämistyötä ja koulutuksen vetämistä perhekeskustoimijoille.

Lastensuojelun erityissosiaalityöntekijä toimi edelleen Kosken kokoon kutsuman Keski-Suomen lastensuojelutyöryhmän koordinoijana sekä sihteerinä. Hän toimii myös lastensuojelun moniammatillisen asiantuntijaryhmän (Master) koordinaattorina ja sihteerinä. Lastensuojelun erityissosiaalityöntekijä osallistui OT-asiantuntijakonsultaatiomallin rakentamiseen ja erityisesti lastensuojelun moniammatillisen asiantuntijaryhmän toiminnan kehittämiseen ja kehittämistyön pilotointiin YTA-alueella.

Lisäksi erityissosiaalityöntekijä toimi Keski-Suomen Voikukkia -toiminnan koordinaattorina.

6.3 Konsultoiva varhaiserityisopettaja

Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen hallinnoima konsultoivan erityislastentarhanopettajan palvelutoiminta alkoi vuonna 2009. Kosken tuottaman palvelun määrä on vähentynyt asteittain kuntien ottaessa tehtävän omaksi toiminnakseen. Muutos on myönteinen ja tavoiteltu kuntien varhaiskasvatuksen kehittämisen ja osaamisen vahvistumisen näkökulmasta. Vuonna 2020 palvelutoimintaa jatkettiin sopimuksin yhden kunnan, Hartolan, kanssa. Lisäksi palvelua osti määräaikaaisesti yksi keskisuomalainen kunta. Tehtävässä toimivat VEO:t Liisa Grönholm-Sihvola ja Kaarina Parikka.

Konsultoivan varhaiserityisopettajan toimintatavat:

- jalkautunut, suora henkilöstön ohjaus ja konsultaatio

- kuntien työntekijän työparina toimiminen
- osallistuminen asiakastapaamisiin/kotikäynteihin/neuvotteluihin
- puhelinkonsultaatio
- pedagogisen toiminnan suunnittelu yhdessä henkilöstön kanssa
- yksilö-/pienryhmätyöskentely lasten ja terapeuttien kanssa
- varhaiserityiskasvatukseen liittyvän koulutuksen järjestäminen
- uusimpaan tutkimukseen ja hyväksi todettuihin toimintamalleihin perustuva kehittämistyö

Koronan aiheuttama lisätarve Hartolan kunnassa jatkui kesäkuun loppuun. Kunta tilasi lisäpalveluna korona-rahoituksen turvin erityistä tukea tarvitseville lapsille varhaiserityisopettajan palvelua kaksinkertaisen määrän. Työpanos normalisoitui loppuvuodelle 2021.

6.4 Lastensuojelun moniammatillinen asiantuntijaryhmä

Lastensuojelulain (417/2007) 14 §:n mukaan "Kunnan tai useamman kunnan yhdessä tulee asettaa sosiaali- ja terveydenhuollon edustajista, lapsen kasvun ja kehityksen asiantuntijoista sekä muista lastensuojelutyössä tarvittavista asiantuntijoista koostuva lastensuojelun asiantuntijaryhmä. Lastensuojelun asiantuntijaryhmä avustaa sosiaalityöntekijää lapsen huostaanottoa sekä sijaishuoltoa koskevien asioiden valmistelussa ja muussa lastensuojelun toteuttamisessa. Lisäksi asiantuntijaryhmä antaa lausuntoja lastensuojelutoimenpiteitä koskevan päätöksenteon tueksi."

Keski-Suomessa asiantuntijaryhmän toimintaa on koordinoanut Koske vuodesta 2009 lähtien. Ryhmän olemassaololla turvataan lain toteutuminen. Lastensuojelun moniammatillinen asiantuntijatyöryhmä kokoontui vuoden 2021 aikana yhteensä 4 kertaa tammi-, syys-, loka- ja marraskuussa etäyhteyksin ja konsultaation tilaajina oli 2 eri kuntaa Keski-Suomesta. Lastensuojelun erityissosiaalityöntekijä toimi asiantuntijaryhmän koollekutsujana ja sihteerinä. Ryhmä sai vuoden aikana tehtäväkseen hyvin monimuotoisia asiakastilanteita, joissa edellytettiin vaativaa erityisasiantuntijuutta. Etenkin laki- ja psykiatrasta osaamista jouduttiin ostamaan yksityisiltä palveluntarjoajilta. Konsultaatiosta veloitettiin tilaajakuntia todellisten kustannusten mukaan.

Ryhmän toimintaa kehitettiin vuoden aikana runsaasti järjestämällä työkokous niin asiantuntijajankin jäsenille kuin maakunnan lastensuojelun johtaville viranhaltijoille. Työkokouksissa käsiteltiin Jyväskylän yliopiston sosiaa-

lityön opiskelijan selvityksessä² esille nousseita kehittämistarpeita ja toimintaa päivitettiin työkokouksissa hyväksi todettujen ehdotusten mukaisesti. Lisäksi osana OT-hankkeen asiantuntijakonsultaatiomallin rakentamista, pilotoitiin Masterissa syksyllä lastensuojelun moniammatillisen asiantuntijaryhmän toiminnan saattamista aiempaa vahvemmin OT-tasolle lisäämällä asiantuntijapankkiin KYS:n toiminnallisten häiriöiden- ja harvinaissairauksien työryhmän jäseniä sekä Vaatu-toimijoita. Myös asiakasosallisuutta kehitettiin lapsilähtöisempään suuntaan. Pilotointi onnistui sikäli hyvin, että toiminnallisten häiriöiden asiantuntijuudelle oli käyttöä yhdessä Master ryhmässä ja kyseisen tahon asiantuntijuuden yhdistäminen Masteriin sujui hyvin ja lastensuojelua hyödyttävästi. Myös lapsen ääni saatiin käsittelyissä kuulumaan aiempaa paremmin.

Masterin toimintapa herätti runsaasti kiinnostusta eri puolilla Suomea ja lastensuojelun erityissosiaalityöntekijä esitteli pyynnöstä toimintaa usealle eri taholle.

6.5 Koulutus ja konsultointi

Maksullisia koulutuksia ei järjestetty. Muut koulutukset:

- *Kiintymyssuhteessaan traumatisoituneen lapsen haasteet ja niiden kohtaaminen; 9.9. Wiitaunionin lastensuojelutiimit ja perbeneuvola; 7.6. Hankasalmen lastensuojelutiimi, Katja Salminen-Lahtinen*

Olimme yhteistyökumppanina järjestämässä mm. seuraavia tilaisuuksia:

- Haukkalan säätiön seminaari Vanhempana NYT – vanhemmuuden tukemisen tarve pandemian jatkuessa 16.9.
- Lapsilähtöiset menetelmät lastensuojelun sijaishuollossa 24.11.
- Lasten mielenterveystyön psykoedukatiivisen työskentelyn syventävä koulutus – Mielinieikka avainosaaja alkoi 7.9. ja jatkuu kesäkuulle 2022, Katja Salminen-Lahtinen

Konsultointi

- Kosken erikoissuunnittelijan työpanosta myytiin tuntityönä:
 - *Haukkalan säätiölle* kotisivujen päivittämiseen ja tapahtumien järjestämiseen

² Laurila, Noora-Maria (2020) [Lastensuojelun moniammatillisen asiantuntijaryhmän toiminta Keski-Suomessa](#). Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, Harjoitteluraportteja 6 (pdf, 379 kt)

- *The Alliance for Childhood – European Network Group* -organisaation kotisivujen päivittämiseen ja sosiaalisen median viestinnän tueksi

6.6 Selvitystyöt

Sosiaalisen luototuksen selvitys

Koske toteutti huhti–elokuussa Sosiaali- ja terveysministeriön toimeksiantona valtakunnallisen selvityksen sosiaalisen luototuksen nykytilasta ja kehittämistarpeista³. Toteutuksesta vastasi Olli-Pekka Niskanen, joka oli vuonna 2019 laatinut Koskessa harjoittelijatyönä sosiaalista luototusta koskevan maakunnallisen raportin⁴.

Opiskelijoiden avulla toteutettiin kehittämishankkeisiin ja ajankohtaisiin kehittämisteemoihin liittyviä selvityksiä, joita on koottu Harjoittelijaraportteja-sarjaan (LIITE 6).

7 KEHITTÄMIS- JA HANKETOIMINTA

7.1 Kansa-koulu III – Sosiaalialan kirjaamisosaamisen vahvistaminen digitaalisesti

Kansa-koulu III -hanke pohjautuu Kansa-koulu I- ja Kansa-koulu II -hankkeisiin, jotka olivat valtakunnallisia hankkeita ja toteutettiin sosiaalialan osaamiskeskusverkostoa hyödyntäen. Kansa-koulu III -hanke sai rahoituksen STM:ltä ajalle 1.4.2020-31.12.2021. Hanketta hallinnoi Varsinais-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus VASSO. Erikoissuunnittelija Sivi Talvensola toimi Kansa-koulu III -hankkeen osa-aikaisena (20 %) aluekoordinaattorina Keski-Suomessa.

Kansa-koulu III -hankkeen tavoitteena oli kasvattaa kirjaamisasiantuntijoiden määrää erityisesti sellaisiin organisaatioihin, joissa ei ole aiempien hankkeiden aikana valmennettuja kirjaamisosaajia. Toisena tavoitteena oli tukea jo aiemmin valmistuneiden ja hankkeen aikana valmennettujen kirjaamisasiantuntijoiden toimintaa järjestämällä kertaavaa kirjaamisvalmennusta sekä ylläpitämällä kirjaamisasiantuntijaverkostoja.

³ Niskanen, Olli-Pekka (2021) [Sosiaalinen luototus: Selvitys valtakunnallisen käyttöönoton edellytyksistä](#). Sosiaali- ja terveysministeriö. Raportteja ja muistioita 2021:24.

⁴ Niskanen, Olli-Pekka (2019) [Keski-suomalaisten kuntien näkemyksiä sosiaalisen luototuksen mahdollisesta käyttöönotosta](#). Katsaus sosiaalisen luototuksen nykytilaan ja tulevaisuuteen.

Vuoden aikana toteutettiin yhteensä 71 kirjaamisvalmennusta täysin digitaalisella oppimisolustalla, Kirjaamisfoorumilla. Hankkeesta valmistui 1377 uutta kirjaamisasiantuntijaa, joista 51 Keski-Suomen kuntiin. Jokaisessa Keski-Suomen kunnassa oli hankkeen päättyessä vähintään yksi kirjaamisasiantuntija. Lisäksi heitä löytyy oppilaitoksista ja yksityisistä organisaatioista. Kirjaamisasiantuntijoita Keski-Suomessa on yhteensä noin 150.

Hanke järjesti keväällä 2021 neljä samansisältöistä kirjaamisasiantuntijaverkostotapaamista Itä- ja Keski-Suomen YTA-alueen kirjaamisasiantuntijoille yhteistyössä ISO:n kanssa. Syksyllä tapaamiset toteutettiin digitaalisena verkostofoorumina sekä alueellisina Teams-keskustelutilaisuuksina.

Hankkeen puitteissa tehtiin yhteistyötä Keski-Suomen sote-rakenneuudistushankkeen, Aster APTJ sosiaalihuollon kehittäjien sekä kuntien Kanta- ja kirjaamisasiantuntijoiden kanssa sosiaalihuollon tiedonhallinnan ja kirjaamisen edistämiseksi maakunnassa.

7.2 Keski-Suomen sosiaalihuollon tiedonhallinnan asiantuntijatyö

Osana Keski-Suomen sote-uudistuksen rakennehanketta toteutettavan asiantuntijatyön tarkoituksena oli tukea kuntia vuoden 2021 alussa voimaan tulevien sosiaalihuollon asiakasasiakirjalain ja sosiaalihuollon rekisteriuudistuksen tuomien muutosten toimeenpanossa, sosiaalihuollon kirjaamiskäytäntöjen uudistamisessa, ja edistää näiden toimien avulla sosiaalihuollon asiakastiedon arkiston käyttöönoton valmiuksia Keski-Suomen kunnissa.

Asiantuntijatyönä

- 1) selvitettiin sosiaalihuollon Kanta-käyttöönoton ja em. lakimuutosten toimeenpanon tilannetta Keski-Suomessa,
- 2) käynnistettiin ja koordinoitiin sosiaalihuollon kirjaamisen ja tiedonhallinnan maakunnallisia verkostoja
 - a. Keski-Suomen sosiaalihuollon tiedonhallinnan yhteistyöfoorumi (koollekutsuttu 6 kertaa),
 - b. Sosiaalihuollon kirjaamisklubi (4) sekä
 - c. kaikille kiinnostuneille avoin Maakunnallinen kirjaamisen tukitiimi kirjaamisen kehittämisen suunnitteluun,
- 3) koottiin kirjaamisen materiaalipankkia yhteiseen käyttöön⁵,

⁵ <https://koskeverkko.fi/kirjaamisvalmennusmateriaali/>

- 4) annettiin konkreettista tukea Kansa-koulu-hankkeessa valmennetuille asiantuntijoille, mm. ohjausta ja neuvontaa valmennusten järjestämisessä, kirjaamisiasiantuntijoiden kysymyksiin vastaaminen (myös Kansa-koulu-hanke tukena),
- 5) osallistuttiin sosiaalihuollon tiedonhallinnan ja kirjaamisen kehittämisen jatkosuunnitteluun, mm. kirjaamisen teemoja hyvinvointialueen ICT-hankerajoitushakuun, DigiFinlandin vanhojen tietojen arkistoinnin yhteishankinnan suunnittelu

Asiantuntijatyötä tehtiin tiiviissä yhteistyössä Keski-Suomen kuntien, maakunnan sote-rakennehankkeen sekä Keski-Suomen Aster asiakas- ja potilastietojärjestelmän kehittäjien kanssa Kansa-koulu III -teemat huomioiden. Osa-aikaisessa (25 %) tehtävässä toimi Kosken erikoissuunnittelija ja se toteutettiin ajalla 1.12.2020–31.12. 2021.

7.3 Kokemukset näkyviksi – Yhteisöllisen asumisen hyvät käytännöt ja solmukohdat

Hankkeessa tarkasteltiin ikääntyneiden yhteisölliseen asumiseen liittyviä hyviä toimintatapoja ja haasteita. Tavoitteena oli tehdä kokemustietoa yhteisöllisen asumisen toteuttamisesta näkyväksi ja samalla kerätä tietoa yhteen. Hanketta rahoitti Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA, Varttuneiden asumisoikeusyhdistys Jaso, Keski-Suomen opiskelija-asuntosäätiö KOAS, Jyväskylän kaupunki ja Asuntorakentamisen Kehittämissäätiö.

Hankkeen kolme julkaisua valmistuivat alkuvuodesta 2021. *Yhteinen arki – Opas ikääntyneiden yhteisölliseen asumiseen* kuvailee neljän esimerkkikohteen avulla asumisyhteisöissä olevia hyviä käytäntöjä ja haasteita tarjoten vinkkejä asumismuodosta kiinnostuneille ja yhteisöllisen asumisen toteuttamista suunnitteleville tahoille. Opasta täydentää Kosken raportteja -julkaisusarjaan kuuluva *Yhteisöllisyys asumisessa – Katsaus ikääntyneiden yhteisölliseen asumiseen*, jossa tarkastellaan tutkimuskirjallisuutta ikääntyneiden asumisesta ja yhteisöllisyydestä viime vuosikymmeneltä. Kolmas, Kosken harjoitteluraportteja -sarjassa ilmestynyt raportti *Monisukupolvisen yhteisöllisen asumisen hyvät käytännöt ja solmukohdat - Monisukupolviset asumisyhteisöt tutkimustiedon ja käytännön kokemusten valossa* tarkastelee monisukupolvista yhteisöllistä asumista ja sen erityispiirteitä haasteineen sekä hyvine käytäntöineen.

Maaliskuussa järjestettiin Yhteinen arki -webinaari, jossa esiteltiin hankkeen tuloksia ja kuultiin puheenvuoroja hankkeessa mukana olleilta toimijoilta. Ikääntyneiden asumisen teemaa jatkettiin vielä marraskuussa, kun Koske järjesti Kuka ottaa kopin ikääntyneiden asumisesta? -hybriditilaisuuden, jossa asumisen kysymyksiä tarkasteltiin hyvinvointialueiden tulon näkökulmasta: miten varmistetaan ikääntyneiden asumisen kehittäminen, kun sote-palvelut siirtyvät hyvinvointialueiden vastuulle?

7.4 Lastensuojelun työparimalli

Lastensuojelun työparimalli -hankkeen toteutuksen taustalla on STM:n rahoittama Tulevaisuuden sote-keskus -hanke. Yksi Keski-Suomen Tulevaisuuden sote-keskus -hankkeen osakokonaisuus on lasten, nuorten ja perheiden palveluiden yhteensovittaminen osaksi monialaisten sote-keskusten toimintaa, jonka osatavoitteita ovat mm. lasten ja perheiden sosiaalityön laadun parantaminen sekä yhteisten toimintamallien ja palvelupolkujen luominen maakuntaan. Laadun parantamiseksi hankkeen kautta järjestetään lastensuojelun erityissosiaalityöntekijöiden työparitukea sosiaalityön kentälle akuutteihin tilanteisiin koko maakunnan alueella. Hankkeen työntekijöiden työpanosta suunnataan myös kehittämistyöhön yhteisten toimintamallien luomiseksi maakuntaan. Tavoitteena on lisätä lastensuojelutyön vaikuttavuutta ja säästää kustannuksia. Suoraan hankkeen alla työskenteli yksi erityissosiaalityöntekijä ja lisäksi lastensuojelun työparimalli -hanke osti vuoden 2021 ajan (ja vuoden 2022 loppuun saakka) Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen lastensuojelun erityissosiaalityöntekijän työpanoksen hankkeen toteuttamistyöhön.

Työparituki toteutettiin yhtäaikaaisesti lastensuojelun muun kehittämistyön kanssa. Tavoitteena oli tukea toiminta- ja osaamisrakenteen uudistamista siten, että systeminen työote saataisiin juurrutettua eri toimintaympäristöihin ja monialaisuus olisi luonteva osa työskentelyä. Tämän saavuttamiseksi tarvitaan lastensuojelun toimintakäytänteiden sekä palvelusisältöjen kehittämistä ja yhtenäistämistä maakunnan kunnissa. Samoin tarvitaan osaamisen tukirakenteiden kehittämistä ja yhtenäistämistä.

Vuonna 2021 Keski-Suomen kunnille tarjottiin hankkeen alla lastensuojelun erityissosiaalityöntekijän konsultaatioapua, työparitukea, päätösten valmisteluapu, mentorointia ja koulutusta. Kuhunkin asiakastilanteeseen tarvitaan lisäksi aina virkavastuulla toimiva kunnan oma sosiaalityöntekijä. Erityissosiaalityöntekijältä sai työpariapua niin lastensuojelun kuin sosiaalihuoltolain mukaisten asiakkuuksien kanssa työskentelyyn. Työpariapua käytettiin mm. huostaanoton valmistelussa, sijaishuoltopaikan muutostyöskentelyssä ja avohuollon tukitoimien riittävyden arvioinnissa. Eniten työparitukea

käytettiin sijaishuollon lastensuojelutyön toteuttamisessa. Suosituksi osoitautunut mentorointi soveltuu työn tukemiseen ammattiuransa alussa oleville, muulta alalta vaihtaneille työntekijöille tai työntekijälle, joka kokee, että muutoin hyötyisi mentoroinnista työtä tukevana rakenteena.

Palvelua käytti vuoden aikana jollain tavoin 18 Keski-Suomen kuntaa. Palvelusta 84 % käytti 5 kuntaa eli palvelun kysyntä keskittyi vahvasti tiettyihin kuntiin työskentelyn ollessa vähäisempää muissa kunnissa. Mikäli palvelupyyntöön ei pystytty vastaamaan toivotussa ajassa, johtui se pääsääntöisesti siitä, että pyyntö tuli hyvin pienellä varoajalla.

Lastensuojelun erityissosiaalityöntekijän työskentelystä kerättiin vuoden aikana kahdesti palautetta palvelua käyttäneiltä kunnilta. Eniten palvelua käytettiin erityisen haasteellisen asiakastilanteen vuoksi (76 %), työparin tarpeen vuoksi (60 %) ja konsultaatiotarpeen vuoksi (48 %). Palveluun oltiin keskimäärin hyvin tyytyväisiä (k.a. 9,2 asteikolla 0-10). Pääosin palvelu nähtiin tarpeelliseksi tai erittäin tarpeelliseksi (91,7 %). Suurin osa vastaajista (91,7 %) koki palvelun jatkossakin tarpeelliseksi tai hyvin tarpeelliseksi hyvinvointialueelle siirryttäessä.

7.5 LUMO – Lastensuojelun uudistaminen moniammatillisesti

Lastensuojelun uudistamista monialaisesti koskeva Lumo-hanke on neljän maakunnan yhteinen, jonka koordinoinnista vastaa Itä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus. Hanketta rahoittaa Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö. Osatoteuttajat ovat Keski-Suomen lisäksi Etelä-Savo, Pohjois-Savo ja Pohjois-Karjala. Hanke on osa lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmaa vuosille 2020–2022. Keski-Suomen kunnat ovat sitoutuneet hankkeen toteuttamiseen ja lisäksi yhteistyötä on tehty tiiviisti Tulevaisuuden sote-keskus-hankkeen, järjestöjen sekä osaamis- ja tukikeskuskehittämisen kanssa.

Lumo-hankkeen tavoitteena on:

- 1) parantaa lastensuojelun asiakkaiden osallisuutta omissa asioissaan
- 2) uudistaa ja parantaa lastensuojelutyötä ja lastensuojelun asiakkaiden arjessa toimivan monialaisen verkoston työtä ja toimintaa niin perus- kuin erityispalvelujen tasolla sekä
- 3) edistää systeemisen toimintamallin levittämistä ja juurruttamista monitoimijaisessa lastensuojelussa.

Alkuvuodesta 2021 tehtiin laaja kysely Itä- ja Keski-Suomen alueen lastensuojelun ammattilaisille sekä yhteistyökumppaneille. Kyselystä saatu tieto on toiminut hankkeen kehittämistyön tukena ja perustana. Hankkeessa koulutetaan lastensuojelun ammattilaisia systeemiseen toimintamalliin. Vuoden aikana on järjestetty 6 päivän systeemisen työtteen koulutuksia Äänekosken, Wiitaunionin, Jyväskylän, Joutsan ja Toivakan henkilöstölle. Tämän lisäksi järjestettiin systeemisen työtteen täydennyskoulutusta sekä muita koulutuksia ja webinaareja eri teemoista lastensuojelun henkilöstölle sekä verkostoille. Hankkeessa on pidetty kunnittain systeemisen työtteen käyttöönottoon liittyviä tapaamisia. Loppuvuodesta 2021 aloitettiin Syty-aamukahvit Keski-Suomen kuntien systeemisten tiimien työntekijöille. Lisäksi aloitettiin aamukahvit Itä- ja Keski-Suomen alueen systeemisten tiimien perheterapeuteille ja klinikoille. Aamukahvien tarkoituksena on ollut mahdollistaa kokemusten jakaminen ja vertaistuki Itä- ja Keski-Suomen alueen henkilöstön kesken. Lisäksi systeemisestä työttestä tehtiin video ja esitteet asiakkaille ja yhteistyökumppaneille.

Vuoden 2021 aikana Lumossa valmisteltiin hankkeiden välisenä yhteistyönä verkostoille suunnattua systeemisen työtteen valmennusmateriaalia. Vuoden aikana on järjestetty verkostoille suunnattuja Sytykettä yhteistyöhön -valmennuksia, joissa on käyty läpi lastensuojelun kokonaisuutta sekä systeemistä työtettä. Valmennukset ovat olleet Itä- ja Keski-Suomen alueen yhteisiä. Näiden valmennusten tavoitteena on ollut lisätä lastensuojelun verkostojen tietoa lastensuojelusta sekä systeemisestä toimintamallista. Lisäksi on pidetty lyhyempiä infoja systeemisydestä eri tilaisuuksissa. Hankkeen tavoitteena on ollut vahvistaa Keski-Suomen kuntien lastensuojelutyön monitoimijaista ja systeemistä työtettä sekä juurruttaa systeemistä työskentelyä osaksi lastensuojelua.

Hanke aloitti vuonna 2021 lastensuojelun kokemusasiantuntijatoiminnan kehittämisen Keski-Suomessa yhteistyössä kuntien ja järjestöjen kanssa. Lumossa järjestettiin osallisuuteen liittyviä tilaisuuksia ja kokemusasiantuntijat olivat mukana Lumon tapahtumissa ja kehittämistyössä. Lisäksi syksyllä 2021 laadittiin kysely Keski-Suomen kuntiin ja lastensuojelulaitoksiin, jossa selvitettiin näkemyksiä ja kokemuksia kokemusasiantuntijuuteen liittyen. Näitä suunnitelmia viedään eteenpäin vuoden 2022 aikana.

Monitoimijaista palvelutarpeen arviointia ja yhteistyötä kehitettiin yhteistyössä Tulevaisuuden Sote-keskus -hankkeen kanssa. Keski-Suomessa haettiin mukaan kuntia, jotka haluavat lähteä kehittämään monitoimijaista arviointia sekä monitoimijaista palvelutarpeen arviointia. Kehittämistyöhön lähtivät mukaan Keuruu, Saarikka ja Wiitaunioni. Kuntia tavattiin erikseen ja käytiin keskustelua kehittämistarpeista sekä keskeisistä yhteistyökumppa-

neista. Vuoden 2021 aikana pidettiin tilaisuuksia kuntien ja verkostojen kanssa. Kehittämistyön tueksi järjestettiin myös verkkopajoja.

Jyväskylässä mallinnettiin Jyväskylän lastensuojelun ja nuorisovastaanoton yhteistyötä esihenkilöiden ja työntekijöiden tapaamisten kautta. Tämä työ jatkuu vielä alkuvuonna 2022. Hankesuunnitelmassa mainitut laitoskehittämiseen liittyvät suunnitelmat Lumo-hankkeen osalta eivät vuoden 2021 aikana täsmentyneet tai olleet ajankohtaisia. Hanketyön tavoitteena on ollut omalta osaltaan vahvistaa maakunnallista monitoimijaista arviointia ja yhteistyötä lasten ja perheiden palveluissa sekä lisätä asiakkaiden osallisuutta omissa asioissaan.

7.6 Meijän Mieli

Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen hallinnoima Meijän Mieli -hanke on aloittanut toimintansa elokuussa 2020. Hankkeen toiminta mahdollistaa kohtaamisia sekä edistää yhteisöllisyyden kokemusta yksinäisyyttä kokeville nuorille mielenterveystoipujille (18–35-vuotiaille) toteuttamalla vapaaehtoisuuteen perustuvaa kaveritoimintaa sekä järjestämällä livenä- ja diginä toteutettavaa ryhmätoimintaa. Koronapandemia vaikutti hankkeen käynnistämisvaiheeseen ja pandemiatilanteen jatkuessa myös hankkeen toimintoihin vuonna 2021. Poikkeuksellisten aikojen myötä hankkeessa kehitettävät ja järjestettävät toiminnot ovat nousseet yhä merkityksellisemmäksi. On entistä tärkeämpää kehittää nuorten mielen hyvinvointia tukevaa matalankynnyksen toimintaa, jossa on mahdollista solmia sosiaalisia suhteita asuinpaikasta riippumatta. Hanke on saanut STEA:n 535 000 €:n suuruisen avustuksen vuosille 2020–2023.

Hankkeen kymmenhenkinen ohjausryhmä kokoontui vuoden 2021 aikana yhteensä neljä kertaa. Ohjausryhmän puheenjohtajana toimi Kriisikeskus Mobilen johtaja Tuija Hauvala. Hankkeeseen palkatut hankekoordinaattori (kuntoutuksen ohjaaja YAMK) sekä hanketyöntekijä (sosionomi AMK) suunnittelivat, kehittivät ja toteuttivat toimintaa hankesuunnitelman mukaisesti. Lisäksi vuoden aikana hanketta mukana toteuttamassa oli kaksi työkokeilijaa sekä kaksi kuntoutuksenohjaajaa opiskelijaa.

Verkosto- ja yhteistyö

Vuoden aikana hankkeen työntekijät ovat tehneet tiivistä yhteistyötä alueen oppilaitosten kanssa. Yhteistyössä Gradian kanssa toteutettiin digikaverikokeilu, jossa kymmenen mielenterveys- ja päihdeosaamisalan opiskelijaa koulutettiin digikavereiksi YlitseMentor-App-sovellukseen osana heidän opintojaksoaan. Kokeilun aikana yksi opiskelijoista suoritti myös näytön digitaal-

lisessä vuorovaikutuksessa toimimisesta. Tämän lisäksi hankkeen työntekijät ovat kertoneet hankkeesta, mielenterveystyön menetelmistä ja toipumisorientaatiosta opiskelijaryhmissä sekä ja luennoineet Gradian hyvinvointiteknologiapäivässä aiheesta Digitaalinen vuorovaikutus mielen hyvinvoinnin tukena. Korkeakoulujen kanssa yhteistyö on painottunut luennoimiseen, opiskelijainfoihin sekä opiskelijoiden harjoittelujaksoihin. Syksyn aikana hankkeen työntekijät ovat pitäneet mm. kolme infoa JAMK:n mielenterveys- ja päihdealan opintojaksolla sekä luennoineet verkostotyöstä Humakin verkostojen ja kumppanuuksien opintojaksolla.

Hanketta ja sen toimintaa on esitelty eri etä- tai livetapahtumissa sekä etäpallavereissa, tutustumiskäynneillä, tapahtumissa, tapaamisissa ja verkostotapaamisissa, joissa on ollut osallisena mm. ammattilaisia, opiskelijoita, järjestöjen edustajia, toipujia ja kokemusasiantuntijoita. Isoimpina tapahtumina ovat olleet mm. mielenterveyspäivän etkot Kävelykadulla 8.10., Kehon webinaari 26.3. ja Matka halki Mataran- tapahtuma 7.10. Vuoden aikana hanke on järjestänyt neljä Yhteistyöstä Voimaa -webinaaria keskisuomaisille mielenterveys- ja päihdejärjestöille yhteistyössä Keski-Suomen soteuudistuksen kanssa. Hankkeen työntekijät ovat olleet mukana kohtaamispaikkaverkoston ja hyvinvointihankkeiden tapaamisissa sekä ovat jäseniä Jyväskylän vapaaehtoistoiminnan Valikko-verkostossa. Tämän ohella hanketyöntekijät ovat osallistuneet Kosken yhteistyöverkoston tapaamisiin sekä osallistavan sosiaalityön pilottiin (THL), jossa käynnistettiin nuorten matalan kynnyksen kohtaamispaikkatoiminta Äänekoskelle yhteistyössä Ääneseudun Ilona ry:n kanssa.

Toiminta:

- **Digikaverikoulutus:** 5 koulutusta, 26 koulutettavaa, 9 digikaveria
- **Livekaverikoulutus:** 6 koulutusta, 19 koulutettavaa, 8 livekaveria
- **Kuusi syntynyttä kaveriparia**
- **Vapaaehtoistoiminnan kehittäjäryhmä** kokoontui keväällä 2021 etänä Discord-alustalla sekä livenä. Tapaamiskertoja yhdeksän. Osallistujia kolme.
- **MieliMiitingit** nuorille etänä sekä livenä Jyväskylässä. Sisältönä mielen hyvinvointia tukevia teemoja. Tapaamiskertoja 26. Osallistujia 15.
- **Mielentaito- tuokiot** etänä 3 kertaa. Tuokiota neljä. Osallistujia 23.
- **Yhteistyöstä Voimaa-** työpajat keskisuomalaisille mielenterveys- ja päihdejärjestöille yhteistyössä Keski-Suomen sote-uudistus hank-

keen kanssa. Sisältöjä: Kuntien kanssa tehtävä yhteistyö; hyvät mallit sekä käytänteet, sosiaalinen markkinointi sekä toipumisorientaatio. Työpajoja neljä. Osallistujia 104.

- **Nuorten kahvila Äänekoskella** yhteistyössä Ääneseudun Ilona ry:n kanssa. Tapaamiskertoja 14, osallistujia 29
- **Hyvän Mielen Perhepäivä Mäki-Matin perhepuistossa** yhteistyössä FinFami Keski-suomi ry:n kanssa. Osallistujia n. 50

Viestintä

Hankkeen viestinnän tavoitteina on hankkeen toiminnan markkinointi, vapaaehtoistoiminnan merkityksen korostaminen, kohderyhmien tavoittaminen sekä positiivisesta mielenterveydestä viestiminen. Hankkeelle on luotu oma logo, jota käytettiin johdonmukaisesti hankkeen kaikessa viestinnässä. Meijän Mielen logo on ideoitu Kosken logosta ja sen värimaailmasta.

Hankkeella on Facebook-tykkäyssivusto sekä Instagram-tili. Vuoden aikana IG:n seuraajamäärää (258) saatiin kasvatettua. Sähköistä viestintää toteutettiin säännöllisesti hankkeen omilla somekanavilla sekä linkittämällä hankkeen asioita Kosken somekanaville. Näiden lisäksi tärkeät viestintäkanavat hankkeen näkyvyydelle olivat Kosken sähköisessä uutiskirjeessä kuukausittain julkaistut artikkelit, hankkeen kotisivut, yhteistyöverkostolle, vapaaehtoisille ja nuorille lähteneet sähköpostit sekä kolme videota (toipujien tarinat ja vapaaehtoisen haastattelu).

Yhteenveto

Vuosi 2021 oli toimintojen käynnistämisen, digitaalisten kokeilujen ja yhteistyöverkostojen vahvistamisen aikaa. Tärkeimpänä Meijän kaveri - koulutusten käynnistyminen maakunnassa. Koulutuksia toteutettiin etänä ja livenä Jyväskylässä, Äänekoskella sekä Viitasaarella. Meijän Kaveri -toiminnan käynnistyessä nuoret toipujat ovat saaneet yksilöllistä tukea hankkeen kouluttamilta ja välittämiltä vapaaehtoisilta. Vuoden aikana syntyi kuusi kaveriparia ja lisäksi yhdeksän hankkeen kouluttamaa vapaaehtoista toimi digikavereina YlitseMentorApp-sovelluksessa.

Haavoittuvassa tilanteessa olevien nuorten tavoittaminen sekä ihmisten aktivoiminen pidempikestoiseen vapaaehtoistoimintaan on todettu haasteelliseksi. Vallitseva koronatilanne ja sen jälkivaikutukset tekevät nuorten tavoittamisesta sekä vapaaehtoisten aktivoimisesta entistä haastavampaa. Hanke onkin kokeillut erilaisia menetelmiä sekä keinoja molempien kohderyhmien tavoittamiseen ja jatkaa niiden testaamista myös jatkossa.

7.7 Paikka Auki II

Paikka Auki II -hankkeessa mahdollistetaan osatyökykyisen tai työelämän ulkopuolella olevan alle 30-vuotiaan nuoren palkkaaminen vuodeksi sosiaali- ja terveystalouden järjestöihin. Hankkeella tuetaan vaikeasti työllistyvien henkilöiden työllistymistä, työelämävalmiuksia sekä jatkotyöllistymismahdollisuuksia. Paikka Auki II -rahoituksen mahdollistamana Koskeen palkattiin viestintä- ja toimistoassistentti vuoden määräajaksi.

Viestintäassistentin tehtäviin on kuulunut etenkin viestinnän visuaalisuuden kehittäminen. Keskeisimpänä tehtävänä oli Kosken graafisen ilmeen uudistus, johon sisältyi uuden logon suunnittelu, kotisivujen ulkoasun uudistaminen ja viestinnässä käytettävien värien ja fonttien määrittelyt. Lisäksi viestintäassistentti tuotti sisältöä ja kuvituksia Kosken ja eri hankkeiden viestintään, esimerkiksi sosiaalisen median kampanjoihin, videoihin ja uutiskirjeseen.

Vuonna 2022 käyttöön otettavat uudet käyttäjäystävälliset, responsiiviset ja saavutettavat kotisivut pyrkivät vastaamaan entistä paremmin nykyajan vaatimuksiin. Graafisen ilmeen raikastuksella lisätään Kosken viestinnän vaiuttavuutta entisestään.

Paikka Auki -vuoden aikana viestintäassistentilla oli tilaisuus syventää omaa osaamistaan, vahvistaa ammatillista itsetuntoaan ja luoda verkostoja jatkosuunnitelmia ajatellen. Kosken ilmeuudistuksen suunnittelu, aikataulutus ja toteutus auttoivat kehittämään työelämässä tarvittavia projektinhallintataitoja. Lisäksi osaamiskeskuksessa työskennellessä viestintäassistentti sai hyvän käsityksen sosiaalialan viestinnästä ja sen merkityksestä, pääsi seuraamaan sote-uudistuksen toteutumista lähietäisyydeltä ja sai mahdollisuuden tutustua sosiaalialaan ja järjestötyöhön.

7.8 Palvelupolut kuntoon PAKU

Palvelupolut kuntoon (PAKU) -hankkeessa kehitettiin Keski-Suomeen kokonaisvaltainen palveluohjauksen toimintamalli paljon tukea tarvitsevien työikäisten ja heidän läheistensä näkökulmasta. Hanketta rahoitti Euroopan sosiaalirahasto (ESR) Keski-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen (ELY) kautta. Hanke on saanut rahoituksensa toimintalinjalta 5 (Sosiaalinen osallisuus ja köyhyyden torjunta). Hanketta hallinnoi Jyväskylän ammattikorkeakoulu (JAMK) ja osatoteuttajia olivat Koske sekä Gradia. Hanke toteutettiin 1.8.2018–28.2.2021 Jyväskylässä, Jämsässä, Laukaassa, Wiitaunionissa ja Äänekoskella.

Hankkeen päätösseminaari järjestettiin 22.1.2021 ja loppujulkaisu ilmestyi tammikuussa 2021. Hankkeen tuloksia ja tuotoksia hyödynnettiin Keski-Suomen sote-uudistus- ja Meijän kyvyt käyttöön (työkykyohjelma) - hankkeiden kehittämistyössä sekä jatkohankkeiden valmistelussa.

Hanke osallistui ”Palveluohjauksen mallin kehittäminen yhdessä paljon tukea tarvitsevien kanssa.” -toimintamallilla Talentian Hyvä käytäntö 2021 -kilpailuun. Malli ei kuitenkaan sijoittunut kisassa palkinnoille.

7.9 Rahapeliongelman hoidon ja tuen kehittämisen alueellinen tuki

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen koordinoima Rahapeliongelman hoidon ja tuen kehittämisen alueellinen tuki eli Aluetuki (2021–2023) käynnistyi toukokuussa. Tavoitteena on tukea rahapeliongelman hoidon ja tuen saatavuuden kehittämistä kunnissa ja hyvinvointialueilla. Lisäksi vahvistetaan sisote-ammattilaisten osaamista rahapeliongelman tunnistamisessa ja rahapelaamisen puheeksiotossa koulutusten avulla, edistetään alueellista tiedontuotantoa ja varmistetaan rahapeliongelman ehkäisyn ja hoidon integraatio alueellisiin sote-rakenteisiin.

Aluetuen toiminnasta Väli-Suomen alueella vastaa Sovatek-säätiö (osatoiteuttajana Koske). Etelä-Suomessa toiminnasta vastaa Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus Socca (Peliklinikka) ja Pohjois-Suomessa Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiiri. Kosken viestintäsuunnittelija tukee viestinnässä, verkostoitumisessa ja koulutusten toteuttamisessa.

Ensimmäisen toimintavuoden aikana on luotu verkostoja Väli-Suomen alueella, kartoitettu keskeisiä rahapeliongelman kanssa työskenteleviä toimijoita ja heidän kehittämistarpeitaan. Aluetuen muiden toimijoiden kanssa on tiivistetty yhteistyötä ja tehty päätös järjestää koulutuksia yhdessä. Ensimmäinen Rahapelaaminen puheeksi -verkkokoulutus järjestettiin marraskuussa ja uusia koulutuksia pidetään säännöllisesti vuoden 2022 aikana. Rahapeliongelman teemaa on tuotu esiin Kosken viestinnässä sekä Aluetuen toiminnasta on kerrottu Kosken viestintäkanavissa ja verkostoissa.

7.10 Romaniasiain sosiaali- ja terveydenhuollon osaamiskeskus ROMKE

Vaikuttamistyö romaniasioiden sosiaali- ja terveydenhuollon osaamiskeskus ROMKE:n⁶ toiminnan aloittamiseksi jatkui erilaisia rahoitusmahdollisuuksia kartoittamalla sekä alueellisella ja valtakunnallisella vaikuttamistyöllä. Työ ei vielä kukaan johtanut ROMKE-keskuksen perustamiseen. Romanityötä tehtiin yhteistyössä paikallisen ja valtakunnallisen romanityöryhmän kanssa.

7.11 TASOS – Taloudellinen toimintakyky ja sosiaalinen osallisuus

ESR-rahoitteinen Jyväskylän yliopiston/Kokkolan yliopistokeskus Chydeniuksen koordinoima TASOS-hankkeen (1.9.2020–28.2.2023) kehittämistyö käynnistyi vähitellen koko hankealueella ja viimeiset kehittäjäsosiaalityöntekijät nimettiin maaliskuussa. Hankkeen osatoteuttajina ovat Laukaa, Saarikka, Äänekoski ja Jyväskylä sekä Keski-Pohjanmaan sosiaali- ja terveyspalvelukuntayhtymä Soite.

Hankkeen kolmen keskeisen tavoitteen kehittämistyön tueksi järjestettiin työpajasarja loppuvuoden 2020 ja alkuvuoden 2021 aikana. Työpajoja järjestettiin taloussosiaalityöstä, voimavaralähtöisestä asiakastyöstä ja yhteisöllisistä ja luontolähtöisistä menetelmistä/ekososiaalisesta sosiaalityöstä. Kehittäjäsosiaalityöntekijöiden työn tukena on säännöllisesti alusta alkaen joka toinen viikko kokoontuva tukitiimi.

Kevään 2021 aikana käynnistettiin talousneuvolatoiminta yhteistyössä Ennakoivan talousneuvonnan (ET) hankkeen kanssa Saarikassa, Jyväskylässä, Laukaassa ja Äänekoskella. Talousneuvolat ovat matalan kynnyksen toimintaa monialaisena yhteistyönä, jossa ovat mukana talous- ja velkaneuvonta, ulosotto, aikuissosiaalityö ja paikkakunnan mahdollisuuksien mukaan diakonia, Kela ja sosiaalinen luototus. Koronan vuoksi toiminta oli kevään ajan pelkästään puhelimitse, mutta syksyllä osa toteutettiin myös vastaanotto-toimintana ja puhelinpalveluna. Yhteydenottoja kaikkiaan tuli 149. Hanke on työstänyt yhteistyössä Takuusäätien kanssa talousneuvonnan materiaali-pakettia erityisesti sosiaalityön tarpeisiin. Tavoitteena on saada ”työkirja” valmiiksi ja käyttöön keväällä 2022.

Yhteisöllisiä toimintojen toteutukseen vaikuttivat osaltaan koronarajoitukset, mutta Saarikassa onnistuttiin järjestämään kaksi Tuunauspajaa, missä

⁶ Gynther (2018) [Romaniasioiden tutkimus- ja kehittämistoiminta sote-uudistuksessa](#)

kierrätysmateriaaleista tehtiin erilaisia käden taitojen tuotteita. Laukaassa kehitettiin yhteistyössä työllisyyden kuntakokeilun kanssa OTSO-palvelu (ohjaus, työllisyyspalvelut, sosiaalipalvelut, osallisuus), jossa monialaisesti tartutaan asiakkaan tilanteeseen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Voimavaralähtöisen ja suunnitelmallisen sosiaalityön kehittämistyön keskiössä on myös kirjaaminen. Tavoitteena on ollut koota tietoa myös avaintietosisältöinä, mutta toistaiseksi tietojärjestelmissä ei ole tähän mahdollisuutta. Tietoa kootaan erilliseen THL:n taulukkoon kevään 2022 aikana.

7.12 Sosiaalityön valtion tutkimusrahoitushankkeet

Vuonna 2020 voimaan tulleen historiallisen lainsäädännön myötä sosiaalityön tutkimukselle ryhdyttiin myöntämään valtion tutkimusrahoitusta. Koske oli mukana kolmessa hankekonsortiossa.

Olemme osatoteuttajina Jyväskylän yliopiston **Monitoimijainen rakenteellisen sosiaalityön toimintamalli tulevaisuuden sosiaali- ja terveyspalveluissa** -hankkeessa. MoRa-hankkeessa tarkastellaan rakenteellisen sosiaalityön nykytilaa ja tunnistetaan rakenteellisia syitä sosiaalisten ongelmien taustalla. Hanketta johtaa professori Kati Närhi. Hankkeessa toteutettiin rakenteellisen sosiaalityön nykytilan alkukartoitus sekä monitoimijaiset haastattelut tutkimuspaikkakunnilla. Kosken roolina oli toimia välittäjänä hankkeen ja alueen toimijoiden kesken, viestiä hankkeen toiminnasta sekä tukea alueellista työtä tiedottamalla ja osallistumalla tilaisuuksien järjestämiseen. Lisäksi Koske valmisti rakenteellisen sosiaalityön kehittämissosiota Keski-Suomen sote-uudistushankkeen täydennyshakuun, joka sai rahoituksen haetussa laajuudessa. MoRa-hankeyhteistyö kuului Marja Heikkilän ja Sivi Talvensolan tehtäviin.

Jyväskylän yliopiston Kokkolan yliopistokeskus Chydeniuksen **Aikuissosiaalityön menetelmien vaikuttavuus (AIKUMETOD)** -hankkeessa (1.1.21-31.12.22) tutkitaan eri menetelmien vaikuttavuutta aikuissosiaalityössä. Tutkimus liittyy ja tutkimusaineistoa kerätään käynnissä olevaan Taloudellinen toimintakyky ja sosiaalinen osallisuus (TASOS) -hankkeesta. Kyse on parhaimmillaan käytännön kehittämistä tukevasta ja siihen nojavasta sosiaalityön käytäntötutkimuksesta. Kehittämisteemat pitävät sisällään taloussosiaalityötä, voimavaralähtöistä asiakastyötä ja yhteisöllisiä sekä luontolähtöisiä menetelmiä aikuissosiaalityössä. Lisäksi AIKUMETOD-hankkeessa tutkitaan verkostomenetelmien vaikuttavuutta maahanmuuttajatyössä. Tutkimushanketta johtaa professori Aila-Leena Matthies. Kuhunkin neljään tutkimustyöpakettiin on palkattu yksi tutkija 12 kuukaudeksi os aikaisesti kahdelle vuodelle. Koskessa työskentelevä tutkija-kehittäjä Mari-

anne Kuorelahti toimii tämän hankkeen tutkijana (50 %). TASOS-hankkeesta saatavaa aineistoa analysoidaan (asiakasasiakirja-aineisto, haastatteluaineistot, työntekijähaastattelut ja työpajojen materiaalit) KAIMER-teoriaa ja AVAIN-tietosisältöjä mukailen. Aineiston keruu on aloitettu kaikissa työpaketeissa, tutkimusteemoja taustoittavat kirjallisuuskatsaukset valmistuvat alkuvuoden 2022 aikana. Aineistopohjaiset analyysit ja tieteelliset artikkelit valmistuvat vuoden 2022 loppuun mennessä. Kosken tehtävänä oli alueellinen yhteistyö sekä hankkeen toiminnasta, tuotoksista ja tuloksista viestintä Keski-Suomessa.

Kolmas tutkimushanke on sosiaalialan osaamiskeskusten yhteinen **Lastensuojelu lapsen etuna? – Lapsen hyvinvoinnin arviointi lastensuojelussa ja sen rajapinnoilla**, jota hallinnoi Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus Socca. Hankkeessa tarkastellaan, miten lapsen hyvinvointia tulkitaan ja arvioidaan lastensuojelussa. Yhteistyötä tehdään sosiaalialan osaamiskeskusten lastensuojelun kehittämishankkeiden kanssa (Koskessa LUMO-hanke). Tutkimusjohtajana toimii Tampereen yliopiston professori Tarja Pösö. Kaikki osaamiskeskukset ovat hankkeen osatoteuttajia sekä tutkimusaineiston ja -tulosten jalkauttajia.

7.13 Keski-Suomen hyvinvoinnin osaamiskeskittymä KEHO

KEHO-toiminnan tavoitteena on muodostaa Keski-Suomeen kansainvälisesti kilpailukykyinen terveyden edistämisen, sosiaalisen hyvinvoinnin, liikunnan, urheilun ja kuntoutuksen osaamis- ja yrityskeskittymä sisältäen tutkimus-, kehitys-, innovaatio- ja koulutustoimintaa. Koske on yksi verkostoon sitoutuneista organisaatioista. Jokainen aiesopimuksen allekirjoittanut sopijaosapuoli osallistuu kehittämishankkeeseen omien strategisten tavoitteidensa mukaisesti.

Kosken toiminta KEHO:ssa keskittyi Casa Salutis - Hyvinvoinnin talon suunnitteluun ja toteuttamiseen edistämiseen, ohjausryhmätoimintaan, teemaryhmiin ja verkostopäiviin osallistumiseen. Koske koordinoi yhdessä LIKESin ja Jyväskylän yliopiston kanssa Lasten, nuorten ja perheiden teemaryhmää. Työryhmän työskentelytavaksi muodostettiin yhteiskehittämisen verkostoiltapäivät, joita järjestettiin vuoden aikana kolme. Teemoina olivat mielenhyvinvointi, vanhempien tuki sekä osallisuus.

Koske ja KEHO mahdollistivat viestintään ja englanninkieliseen käännöstyöhön keskittyneen työkokeilun yhdelle henkilölle, jonka ohjauksesta vastattiin yhteistyössä.

7.14 Hankekumppanuudet

Koske toimi yhteistyökumppanina seuraavissa alueella käynnissä olevissa hankkeissa:

- **Monesta hyvästä yhdeksi parhaista – Keski-Suomen sote-uudistus** (Tulevaisuuden sote-keskus ja Sote-rakenne -hankkeet). Koske osallistui hankekokonaisuuden valmisteluun ja osallistui myöskin hankkeen kehittämistoimiin, kuten lastensuojelun työparimalli, virtuaalinen sote-keskus, palvelu- ja hoitoketjujen kehittäminen, ammattilaisten yhteistyön kehittäminen lasten, nuorten ja perheiden palveluissa, yhtenäisten toimintamallien edistäminen, Aster-asiakas- ja potilastietojärjestelmän käyttöönoton valmistelu.
- **Aavista, puutu ja uskalla auttaa – APUA AJOISSA** -hanke jalkauttaa valtakunnallisen itsemurhien ehkäisyohjelman (2020–2030) tavoitteita järjestöjen ja julkisen sektorin ammattilaisten yhteistyönä. Hankkeen tavoitteena on lisätä matalan kynnyksen palveluja itsemurhaa harkitseville, parantaa itsemurhaa yrittäneiden jatkohoitoa omaiset mukaan lukien, parantaa ammattilaisten kykyä arvioida itsemurhariskiä ja auttaa tilanteessa sekä kehittää vertaistukea itsemurhaa yrittäneiden hoidossa. Vuosina 2020–2022 toteutettavaa hanketta hallinnoi KSSHP, hankekumppaneina ovat Jyväskylän kaupunki, Mobile, Sovatek-säätiö ja ESSOTE. Kosken tehtävänä on ollut välittää tietoa hankkeesta omissa verkostoissa ja viestintäkanavissa.
- **Meidän kyvyt käyttöön!** -hankkeen tarkoituksena on vahvistaa sosiaali- ja terveystieteissä asiakkaiden voimavarojen, työ- ja toimintakyvyn, työllistymiskyvyn sekä niiden edistämisen mahdollisuuksien tunnistamista. Hankkeessa jalkautetaan PAKU-hankkeesta kehitetty ennaltaehkäisevän palveluohjauksen ja varhaisen tuen malli sote-keskuksiin, uudistetaan työttömien terveystarkastusten prosessia ja sisältöjä sekä rakennetaan monialaisen työkyvyn tuen tiimit, hallintorajan ylittävät verkostotyön rakenteet sekä asiakasvastaavamallit sote-keskuksiin. Hankesuunnitelma laadittiin yhteistyössä Keski-Suomen sairaanhoitopiirin Perusterveydenhuollon yksikön ja Kosken kesken. Perusterveydenhuollon yksikön hallinnoima hanke sai rahoituksen STM:n valtionavustuksen Työkykyohjelman toimeenpanoon vuosille 2020–2022. Kosken tehtävänä on ollut välittää tietoa hankkeesta omissa verkostoissa ja viestintäkanavissa sekä pidetty säännöllisiä yhteistyötapaamisia.

- **OT-keskus konseptin määrittely ja pilotointi Itä- ja Keski-Suomen YTA-alueella** -hankkeen tarkoituksena oli varmistaa vaahtivaa erityisosaamista sekä monitieteisyyttä ja integraatiota edellyttävät lasten, nuorten ja perheiden palvelut, joita tarvitaan harvoin ja joita jokaisen maakunnan ei ole toiminnallisesti ja taloudellisesti järkevää itse järjestää ja tuottaa. Sote-uudistukseen liittyvä hanke toteutettiin vuosina 2020–2021 YTA-alueen laajuisena. Hallinnoiva taho on Kuopion yliopistollinen sairaala, KYS. Koske on osallistunut hankkeessa toteutetun selvityksen laadintaan ja hankkeen ohjaukseen.
- Ennakoivan talousneuvonnan (ET) hanke TASOS-hankkeen teemoihin liittyen.
- Osaamisella järjestöihin (OTTO) -hanke AIKUMETOD-hankkeeseen liittyen.
- Talous sujuvasti kuntoon (TASKU) -hanke TASOS-hankkeeseen liittyen.

7.15 Valmistelussa olleet hankkeet

Paikka Auki II - Osatyökykyisen tai nuoren alle 30-vuotiaan työelämävalmiuksien vahvistamiseen tähtäävälle STEA-hankkeelle haettiin jatkoa viestintä- ja toimistoassistentin palkkaamiseen vuoden määrä- ja osa-aikaiseen työsuhteeseen vuodelle 2022–23. Hanke sai rahoituksen.

Sosiaalihuollon kehittämisohjelma - Tulevaisuuden sote-keskus -täydennysshakuun laadittiin yhteistyössä Keski-Suomen sote-uudistuksen ja Kosken kesken sosiaalihuollon kehittämisohjelma aikuis- ja gerontologisen sosiaalityön sekä vammaispalvelujen kehittämiseen. Kaksivuotisessa (2022–2023) hankkeen pääteemat ovat kiinteä osa käynnissä olevan tulevaisuuden sote-keskus-hankkeen palvelujen saatavuus -osiota. Aikuis- ja gerontologisen sosiaalityön pääteemoina ovat saatavuuden ja palveluketjujen kehittäminen sekä vammaispalveluissa palvelu- ja hoitoketjujen yhtenäistäminen, henkilökohtaisen avun kokonaisuus sekä vammaisosaamisen saatavuus ja laatu sote-keskuksissa. Koske tekee tiivistä yhteistyötä hankkeen kanssa. Hanke sai rahoituksen.

Sosiaalihuollon tiedonhallinta hyvinvointialueella - Osana Keski-Suomen hyvinvointialueen ICT-valmistelua toteutettavaksi suunnitellun sosiaalihuollon tiedonhallinnan asiantuntijatyön tarkoituksena on tukea sosiaalihuollon asiakastiedon arkiston käyttöönottoa sekä kirjaamiskäytäntöjen ja toimintaprosessien yhtenäistämistä siirryttäessä hyvinvointialueelle

vuoden 2021 aikana sote-rakennehankkeessa koottujen verkostojen avulla. Kehittämistä koordinoiva asiantuntijatyö tehdään tiiviissä yhteistyössä Keski-Suomen kuntien ja hyvinvointialueen valmisteluorganisaation kanssa mahdollinen Kansa-koulu-jatkohanke huomioiden. Osa-aikaiseen tehtävään osoitettaisiin pääasiassa Kosken erikoissuunnittelijan työtä. Rahoituspäätös tuli joulukuun lopussa haettua pienempänä. Toimintakertomuksen kirjoittamisen aikaan ei ollut tietoa, osoitetaanko edellä kuvattuun valmistelutyöhön rahoitusta.

Kansa-koulu IV - Sosiaalihuollon rakenteista kirjaamista on vuodesta 2015 alkaen kehitetty valtakunnallisena osaamiskeskusten yhteistyönä. Tarve kirjaamisen kehittämiseen on yhä suurempi hyvinvointialueiden toimintatapojen yhdenmukaistamisen vaateen myötä sekä asiakastietolain määrittäessä sosiaalihuollon Kanta-arkiston käyttöönotot 1.9.2024 mennessä. Sosiaalialan osaamiskeskuksille avattiin joulukuussa 2021 oma RRF-rahoitushaku sosiaalihuollon kirjaamisen kehittämiseen vuodelle 2022. Haku päättyy helmikuussa 2022.

Yhteiskunnan sosiaalisen laadun arviointi, hyvinvoinnin vahvistaminen ja kustannukset - Terveyden edistämisen määrärahoista haetussa hankkeessa kehitetään yhteiskunnan sosiaalisen laadun seurantaan EPTT-hankkeessa⁷ kehitettyä SOLA-laskentamatriisia suuntaamalla sen painopistettä hyvinvoinnin vahvistumisen/edellytysten mittaamiseen. Hankkeessa testataan matriisin käyttöä valtion, hyvinvointialueiden ja kuntien tietojohdantamiseen sekä mahdollisesti käynnistyvien SIB (social impact bond) -hankkeiden mittareiden SOLA-tarkasteluun. Lisäksi hankkeessa toteutetaan työkalun digitoimisen suunnittelu ja toteutus (sähköinen hyvinvointikertomus). Lopputavoitteena on tuottaa tietojohdantamiseen ja hyvinvointitalouteen monistettava työkalu. Hakijana on Keski-Suomen sairaanhoitopiirin perusterveydenhuollon yksikkö. Kosken rooli hankkeen yhteistyökumppanina täsmennetään rahoituspäätöksen jälkeen, josta ei vielä ollut päätöstä toimintakertomuksen kirjoittamisen aikaan.

Osaamis- ja tukikeskustoimintojen yhteensovittaminen Itä- ja Keski-Suomen alueella - Hanke on jatkoa vuonna 2021 toteutetulle YTA-alueen OT-pilotille. Hankkeessa tavoitellaan aidon lasten, nuorten ja perheiden verkostomaisen OT-keskuksen perustamista Itä- ja Keski-Suomen YTA-alueelle. Siinä keskeisiä toimijoita olisivat Kuopion yliopistosairaala ja alueen sosiaalialan osaamiskeskuksat ISO ja Koske. OT-keskus keskittyisi

⁷ [Tietoon perustuva ehkäisevän päihdetyön johtamisen malli Keski-Suomessa](#)

kaikkein vaativimpien, kompleksisten ongelmien ratkomiseen monialaisessa yhteistyössä konsultoinnin, mentoroinnin, koulutuksen ja tutkimuksen keinoin. Maaliskuussa 2022 alkavassa hankkeessa sijoitetaan Koskeen yksi työntekijä yhteistyössä Jyväskylän kaupungin kanssa.

LIITTEET

LIITE 1. Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen kannatusyhdistys ry:n jäsenet joulukuussa 2021

1. Hankasalmen kunta
2. Haukkalan säätiö
3. Joutsan kunta
4. Jyväskylän aikuisopiston Sosiaali- ja terveysala (osa Jyväskylän koulutuskuntayhtymä Gradiaa)
5. Jyväskylän ammattikorkeakoulu
6. Jyväskylän ammattiopiston Sosiaali- ja terveysalan oppilaitos (osa Jyväskylän koulutuskuntayhtymä Gradiaa)
7. Jyväskylän Katulähetys
8. Jyväskylän kaupunki
9. Jyväskylän Romaninuoret ry
10. Jyväskylän seudun mielenterveysseura ry
11. Jyväskylän yliopisto
12. Jyvässeudun Omaishoitajat ry
13. Jämsän ammattiopisto (osa Jyväskylän koulutuskuntayhtymä Gradiaa)
14. Kannonkosken kunta
15. Karstulan kunta
16. Keski-Suomen kehitysvammaisten tuki ry
17. Keski-Suomen muistiyhdistys ry
18. Keski-Suomen näkövammaiset ry
19. Keski-Suomen vammaispalvelusäätiö
20. Keuruun kaupunki
21. Kinnulan kunta
22. Kivijärven kunta
23. Konneveden kunta
24. Kuhmoisten kunta
25. Kuiville Pyrkivien Tuki ry
26. Kyyjärven kunta
27. Laukaan kunta
28. Luhangan kunta
29. Mannerheimin lastensuojeluliiton Keski-Suomen piiri
30. Multian kunta
31. Muuramen kunta
32. Pelastakaa lapset ry
33. Pesäpuu ry
34. Pihtiputaan kunta
35. Pohjoisen Keski-Suomen oppimiskeskuksen Sosiaali- ja terveysala
36. Puustellin Tuki ry
37. Saarijärven kaupunki
38. Sininauhaliitto
39. Sovatek säätiö
40. Talentia Keski-Suomi ry
41. Toivakan kunta
42. Uuraisten kunta
43. Vaajakosken suvanto ry
44. Varttuneiden asumisoikeusyhdistys JASO
45. Viitasaaren kaupunki
46. Väentupa ry
47. YAD
48. Äänekosken kaupunki

LIITE 2. Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen kannatusyhdistys ry:n hallitus vuosille 2021–2023

Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen kannatusyhdistys ry:n vuosikokouksessa 31.3.2021 yhdistyksen hallituksen jäseniksi kaksivuotiskaudelle 2021–2023 valittiin seuraavat henkilöt ja heille henkilökohtaiset varajäsenet. Puheenjohtajaksi valittiin Jyväskylän kaupungin palvelujohtaja Päivi Kalilainen ja varapuheenjohtajaksi Jyväskylän yliopiston professori ja laitoksen johtaja Marjo Kuronen.

Jäsen	Varajäsen
Päivi Kalilainen, Jyväskylän kaupunki	Marja Laurila, Viitasaaren kaupunki
Marjo Kuronen, Jyväskylän yliopisto	Heli Valokivi, Jyväskylän yliopisto
Mia Tammelin, Jyväskylän ammattikorkeakoulu	Mirja Immonen, Jyväskylän ammattikorkeakoulu
Saara Kuusela, Äänekosken kaupunki	Päivi Salonen, Multian kunta
Heli Vertanen, Kivijärven kunta/Saarikka	Mirja Ahoniemi, Laukaan kunta
Pia Lahtinen, Pelastakaa lapset ry.	Jari Ketola, Pesäpuu ry.
Elisa Järvenpää, Keski-Suomen omaishoitajat ry.	Susanna Turkkila, Keski-Suomen näkövammaiset ry
Dimitri Lindgren, JyväRoma ry.	Theresa Sinkkonen, Keski-Suomen vammaispalvelusäätiö
Merja Pihlajasaari, Jyväskylän seudun mielenterveysseura ry.	Satu-Marja Hassi, Väentupa ry.
Harri Nieminen, Keski-Suomen kehitysvammaisten tukipiiri ry.	Helena Koskimies, Keski-Suomen kehitysvammaisten tukipiiri ry.
Heljä Siitari, Talentia ry.	Kirsti Kokkola, Gradia

LIITE 3. Kosken henkilöstö vuonna 2021

Kosken palkkaama henkilöstö:

1. **Marja Heikkilä**, johtaja
2. **Sivi Talvensola**, erikoissuunnittelija, aluekoordinaattori (20 %), Kansa-koulu III
3. **Eija Hiekka**, sosiaaliasiamies
4. **Katja Salminen-Lahtinen**, lastensuojelun erityissosiaalityöntekijä
5. **Taru Paavolainen**, viestinnän suunnittelija, Kokemukset näkyviksi & Rahapeliongelman hoidon ja tuen kehittämisen alueellinen tuki
6. **Liisa Grönholm-Sihvonen**, varhaiserityisopettaja (Hartola)
7. **Kaarina Parikka**, varhaiserityisopettaja (Hartola)
8. **Merja Angle**, hankekoordinaattori, Meijän Mieli
9. **Katja Laajala**, hanketyöntekijä, Meijän Mieli
10. **Johanna Lehtomaa**, viestintä- ja toimistoassistentti, Paikka auki (4/2021 alkaen)
11. **Olli-Pekka Niskanen**, suunnittelija, Sosiaalisen luototuksen selvitys (4–8/2021)
12. **Reetta Salmi**, lastensuojelun kehittäjä, LUMO

Muu henkilöstö

1. **Marianne Kuorelahti**, projektitutkija, TASOS-hanke, Chydenius-instituutti/Jyväskylän yliopisto

LIITE 4. Kosken talous vuonna 2021

	BUDJ. 2021	TOT. 2021	TOT-%	TOT. 2020	TOT.IND. 2021-2020
VARSAISEN TOIMINNAN TUOTOT					
Toimintatuotot	114 200	128 719	112,7	167 747	76,7
Koulutus- ja konsultointituotot	57 188	24 561	42,9	48 452	50,7
Muut tuotot	412 281	354 038	85,9	156 742	225,9
VARSAINAINEN TUOTOT YHTEENSÄ	583 670	507 317	86,9	372 940	136,0
VARSAISEN TOIMINNAN KULUT					
HENKILÖSTÖKULUT					
Toimihenkilöiden palkat	-369 205	-361 700	98,0	-279 423	129,4
Tuntipalkat	-8 227	-11 708	142,3	-9 839	119,0
Muut palkkamenot	-55 742	-65 410	117,3	-58 163	112,5
Sosiaalikulut	-88 584	-87 389	98,7	-59 839	146,0
HENKILÖSTÖMENOT YHTEENSÄ	-521 759	-526 206	100,9	-407 263	129,2
TOIMITILAVUOKRAT	-51 596	-51 257	99,3	-50 117	102,3
MUUT TOIMINTAKULUT	-154 130	-69 756	45,3	-69 823	99,9
TOIMINTAKULUT YHTEENSÄ	-727 485	-647 219	89,0	-527 203	122,8
KÄYTTÖTALouden JÄÄMÄ (+/-)	-143 815	-139 903	97,3	-154 263	90,7
RAHOITUS- JA SATUNNAISERÄT	0	-58	0,0	37	
YLEISAVUSTUKSET	143 815	144 064	100,2	146 755	98,2
TULOVEROT	0	4 103	0,0	-7 471	-54,9
TILIKAUDEN TULOS (+/-)	0	85	0,0	-7 537	-1,1

LIITE 5. Kosken verkostotyö vuonna 2021

Valtakunnallisiin verkostoihin, neuvottelu- ja lautakuntiin sekä työryhmiin osallistuminen

- Sosiaalialan osaamiskeskustoiminnan valtakunnallinen neuvottelukunta, kannatusyhdistyksen hallituksen puheenjohtaja Päivi Kalilainen, varajäsen hallituksen vpj. Kati Närhi.
- Osaamiskeskusjohtajien kuukausittaiset työkokoukset, Marja Heikkilä
- Osaamiskeskussuunnittelijoiden verkosto, Sivi Talvensola
- Osaamiskeskusten sosiaaliasiamiesten verkosto, Eija Hiekka
- Asiakkaan ja potilaan itsemääräämisoikeutta vahvistava seurantar ryhmä, STM, Eija Hiekka
- Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden valvontalautakunta, Marja Heikkilä, varajäsen
- Valtakunnallinen aikuissosiaalityön työryhmä, Marianne Kuorelahti, Marja Heikkilä
- Maakunnallistuvat vammaispalvelut -valtakunnallinen verkosto, Sivi Talvensola, Marja Heikkilä
- Valtakunnalliset SyTy-työpajat, Reetta Salmi
- Valtakunnallinen osaamis- ja tukikeskus OT-suunnittelutyöryhmä, Marja Heikkilä
- Maakuntien sosiaalihuollon ICT-valmistelijoiden Nyrkit savessa -verkosto, Sivi Talvensola
- Potilas- ja asiakasturvallisuuden kehittämiskeskuksen ohjausryhmä, Marja Heikkilä
- Niilo Mäki -säätiön hallintoneuvosto, Marja Heikkilä
- Asiakkaan ja potilaan itsemääräämisoikeuden vahvistamisen seurantar ryhmä, Eija Hiekka
- Voikukkia toiminnan koordinaattori Keski-Suomen alueella, Katja Salminen-Lahtinen
- Lapsen edunvalvonnan kansallisen kehittämissuunnitelman laadinta työryhmä, Katja Salminen-Lahtinen

Maakunnallisiin verkostoihin osallistuminen:

- Maakunnan yhteistyöryhmä MYR. Kosken nimettynä edustajana Marja Heikkilä (varajäsen Jari Ketola)
- Maakunnallinen hyvinvointiryhmä, Marja Heikkilä
- Maakunnallinen LAPE yhteistyöryhmä, Katja Salminen-Lahtinen

- Perhetyön maakunnalliset työkokoukset esihenkilöille, Katja Salminen-Lahtinen
- Keski-Suomen kirjaamisfoorumi, Katja Salminen-Lahtinen
- Keski-Suomen johtavien sosiaalityöntekijöiden työkokoukset, Katja Salminen-Lahtinen

Ohjaus-, kehittämis- yms. ryhmiin osallistuminen:

- Kansa-koulu III -hankkeen ohjausryhmä, Marja Heikkilä, Sivi Talvensola
- KYS ERVA SOTE-ICT -työryhmä, Marja Heikkilä, Sivi Talvensola
- Keski-Suomen järjestöjen viestintäverkosto, Taru Paavolainen, Johanna Lehtomaa
- Keski-Suomen hyvinvoinnin osaamiskeskittymä KEHOn ohjausryhmä, Marja Heikkilä; Lapset, nuoret ja perheet -teemaryhmä, Sivi Talvensola, Viestintäryhmä, Taru Paavolainen, Johanna Lehtomaa
- Keski-Suomen sote-hankkeiden ohjausryhmä, Marja Heikkilä
- LUMO-hankkeen ohjausryhmä, Marja Heikkilä
- PAKU-hankkeen ohjausryhmä, Marja Heikkilä, pj
- SARANA-hankkeessa kehitetyn moniammatillisen tilannearvio-työskentelymallin kehittämisryhmä, Sivi Talvensola
- TASOS-hankkeen ohjausryhmä, Marja Heikkilä, Sivi Talvensola
- Tietoon perustuva ehkäisevän päihdetyön johtamisen malli Keski-Suomessa -hankkeen ohjausryhmä, Marja Heikkilä
- OT-asiantuntijakonsultaatiomallin rakentaminen Itä- ja Keski-Suomen alueella -työryhmä, Katja Salminen-Lahtinen
- Lastensuojelun moniammatillisen asiantuntijaryhmän OT- pilotoinnin kehittämistyöryhmä
- Ksshp:n läheisväkivallan asiantuntijatyöryhmä, Katja Salminen-Lahtinen
- Aster kuraattorityön tietojärjestelmän kehittämistyöryhmä, Katja Salminen-Lahtinen
- Hyvinvointialueen lastensuojelutyön valmistelu työryhmä, Katja Salminen-Lahtinen

Hallitustyöskentely:

- Haukkalan säätiön hallitus, jäsen Marja Heikkilä (2/2021 saakka), projektisihteeri Sivi Talvensola
- Huoltaja-säätiön hallitus, Marja Heikkilä varapuheenjohtajana

- Jyväskylän seudun mielenterveysseura ry:n hallitus, Marja Heikkilä ry:n varapuheenjohtajana
- Perusturvaliikelaitos Saarikan johtokunta, Marja Heikkilä varapuheenjohtaja, Sivi Talvensola varajäsen (11/2021 alkaen)
- Sosiaaliamiehet ry, Eija Hiekka
- Varttuneiden asumisoikeusyhdistys JASO ry, hallituksen jäsen Marja Heikkilä

Luennot, puheenvuorot ja lausunnot

- Johtaja Marja Heikkilällä lukuisia puheenvuoroja seminaareissa ja tilaisuuksissa
- Luennot Jyväskylän yliopiston sosiaalityön opiskelijoille, Eija Hiekka ja Sivi Talvensola
- Master-toiminnan esittelyt OT-Lumo väelle, Lapin alueen sosiaalijohdolle sekä Etelä-Pohjanmaan sosiaalijohdolle ja lastensuojelun esihenkilöille, Katja Salminen-Lahtinen

LIITE 6. Kosken julkaisutoiminta vuonna 2021

Kosken julkaisut saatavana osoitteessa: <https://koskeverkko.fi/julkaisut/>

Kosken Raportteja -sarja:

1. **Hiekka, Eija, Paavolainen, Taru & Talvensola, Sivi:**
[Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen sosiaaliasiamiehen selvitys vuodelta 2020](#) (pdf, 3,3 Mt)
Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, raportteja 52/2021
105 sivua
2. **Paavolainen, Taru:** [Yhteisöllisyys asumisessa. Katsaus ikääntyneiden yhteisölliseen asumiseen](#) (pdf, 0,48 Mt)
Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, raportteja 51/2021
26 sivua

Harjoitteluraportteja-sarja:

- **Lampinen, Sari** (2021) [Monisukupolvisen yhteisöllisen asumisen hyvät käytännöt ja solmukohdat. Monisukupolviset asumisyhteisöt tutkimustiedon ja käytännön kokemusten valossa.](#) Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, Harjoitteluraportteja 8.

Muita selvityksiä ja raportteja

- **Niskanen, Olli-Pekka** (2021) [Sosiaalinen luototus: Selvitys valtakunnallisen käyttöönoton edellytyksistä.](#) Sosiaali- ja terveysministeriö. Raportteja ja muistioita 2021:24.
- **Paavolainen, Taru** (2021) [Yhteinen arki. Opas ikääntyneiden yhteisölliseen asumiseen.](#) ARA Hankepankki.

K O S K E
KESKI-SUOMEN
SOSIAALIALAN
OSAAMISKESKUS

Julkaisija

Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus

Osoite:

Matarankatu 4
40100 Jyväskylä

koskeverkko.fi